

Lunds universitet
Institutionen för Kommunikation och medier
Journalistik
Handledare: Mia-Marie Hammarlin
2018-01-12

Fredrika Karlsson & Petra Marriott
JOUK10

“Deras öde skakade hela Sverige”

Kvällstidningarnas skildringar av dödade barns begravningar
mellan åren 2005-2015

Abstract

Syftet med den här studien var att undersöka på vilka sätt kvällstidningarna *Aftonbladet* och *Expressen* valde att gestalta offentliggjorda begravningar av barn som omkommit till följd av mord eller våldsbrott under tidsperioden 2005-2015. Vi har även analyserat vilka metoder och grepp tidningarna använt sig av för att styra läsaren mot ett visst sätt att sörja, samt om det finns outtalade normer eller en praxis gällande gråten.

Vi har använt oss av medieforskaren Peter Dahlgrens analysmetod, som utgår från hermeneutiken och semiotiken, för att på ett allsidigt sätt tolka innehållet i tidningarnas texter. Genom en urvalsprocess av det omfattande material som skrivits om barnens begravningar, valde vi enbart att analysera kvällstidningarna *Aftonbladets* och *Expressens* texter. Detta på grund av tidningarnas räckvidder och deras iögonfallande gestaltningar.

I arbetsprocessen urskiljde vi fyra utmärkande tematiska fält som vi valde att utgå från i vår analys: offret, de sörjande, mediernas delaktighet samt nationell samhörighet. Resultatet av våra empiriska studier visade att tidningarna skildrade begravningarna på ett mycket intimt och känslösamt sätt. De avlidna barnen upphöjdes och framställdes som bättre än oss andra. De anhöriga förväntades att följa så kallade "sorgemanuskript" för att vägleda läsarna om hur de skulle sörja. Gråten är ett synligt bevis på sorg och kvinnorna förväntades uttrycka sina känslor med tårar; vid avsaknaden av tårarna fick medierna problem med att berätta om sorgen. Samtidigt var utrymmet för manlig gråt mer restriktiv, såvida det inte gällde män med annan kulturell bakgrund. Genom exempelvis kampanjer och insamlingar hade kvällstidningarna direkt kommunikation med läsarna för att styrka den nationella gemenskaps känslan men också stötta de anhöriga i sin sorg. Genom att rapportera om insamlingarna skapade tidningarna sina egna nyheter. Slutligen har analysen visat att mediernas delaktighet samt sorgedirigering haft en mycket viktig roll i vinklingen av rapporteringen av såväl de anhörigas sorg som nationens gemensamma sorgelyttringar.

Innehållsförteckning

Inledning	3
Syfte och frågeställning	5
Material och metod	6
Tidigare forskning och teoretiska utgångspunkter	8
Bakgrund om fallen	13
Analys	16
“De spred glädje och ljus omkring sig”: Det medialiserade offret.....	17
“Varför gråter inte Emma?”.....	19
“En mor är alltid en mor”.....	23
Långväga pappor får visa känslor.....	26
Medierna som sorgedirigenter: Att gråta tillsammans.....	28
Avslutande diskussion	33
Käll- och litteraturförteckning	35

Inledning

“Brott och olyckor med dödlig utgång har alltid haft ett högt nyhetsvärde inom journalistiken, och numera har också texter om sorg och sorgeyttringar i samband med dessa händelser blivit allt vanligare.”¹

Detta skriver medieforskaren Anette Forsberg, som vidare konstaterar att det blivit rutin för nyhetsmedierna att rapportera kring dramatiska och tragiska händelser som mord, olyckor och naturkatastrofer, men även den påföljande sorgen och dess ritualer. När det gäller svåra olyckor eller dramatiska och våldsamma brott menar Forsberg att det i synnerhet är privatpersoners död som fångar publikens intresse.² När vi studerat mediebevakningen av uppmärksammade mordfall bland minderåriga, har vi noterat att detta inte minst avser offer som omkommit på våldsamma och spektakulära sätt. Fallet om Engla Höglund är särskilt framträdande, då den 10-åriga flickan mördades när hon cyklade hem från fotbollsplanen i Stjärnsund år 2008. Sveriges Television direktsände begravningen efter de anhörigas önskemål. Fram till dags datum är det den enda begravningen av en privatperson som visats i svensk television.

Journalistikforskaren Ester Pollack menar att brottstemat “lämpar sig väl för en dramatiserad, personorienterad och bildmässig journalistik”.³ Vidare skriver hon att den hårda konkurrensen på mediemarknaden och effektiviseringen av produktionen gjort brottsjournalistiken till ett framgångskoncept.⁴ De mest dramatiska, udda och kittlande berättelserna får ta störst plats i medielogiken.⁵ Detta stämmer väl in på kvällstidningarna som ger de dödade barnens begravningar stort utrymme.

Under våren 2008 blev bevakningen av död och sorg intensiv i medierna då de mördade barnen Engla Höglund och syskonen Max och Saga Jangestig i Arboga begravdes

¹ Forsberg, Anette, *Sorgens avtryck. Erfarenheter av medverkan som sörjande i journalistik om brott och olyckor*, Diss., Stockholms universitet, 2015, s. 13.

² Forsberg, Anette, Döden i nyhetstappning. Sorgejournalistik som vägledning och gemenskap. I *Döden i medierna. Våld, tröst och fascination*, Hirdman, Anja (red.), 34-54, Stockholm: Carlsson förlag, 2012, s. 36, 39, 44.

³ Pollack, Ester, Morden, journalistiken och politiken, *Svenska Dagbladet*, 2003-10-22.

⁴ Ibid.

⁵ Medielogiken “handlar i grunden om att om ett mediums innehåll beror på vilket innehåll som passar dess format, organisation, yrkesmässiga normer och behov av uppmärksamhet”. Karlsson, Michael och Strömbäck, Jesper (red.), *Handbok i journalistikforskning*, Lund: Studentlitteratur, 2015, s. 161; Nylander. Lotta, Den mest dramatiska berättelsen tar störst utrymme i media, *forskning.se*, 2016-02-08.

<https://www.forskning.se/2016/02/08/den-mest-dramatiska-berattelsen-tar-storst-utrymme-i-media/> (Hämtad 2017-12-12).

dagarna efter varandra.⁶ Andra fall där brottsoffers begravningar fått stor medial uppmärksamhet under tidsperioden 2005-2015 är tioårige Bobby Äikiä, 2006, och åttaåriga Yara Alnajjar, 2014, som båda misshandlades till döds av sina släktingar, samt 17-åriga Lisa Holm som mördades 2015.⁷

Förutom att berätta om sorgen och dess ritualer, kan man se hur nyhetsmedierna även är delaktiga i själva skapandet av ritualerna och berättelserna om dessa. Kvällstidningarna uppmanar exempelvis sina läsare att delta i sorgeritualer som de sedan bevakar och skapar artiklar av.⁸

Vi har inte funnit någon forskning om nyhetsmediernas skildringar av dödade barns begravningar och det har därför varit svårt att få en historisk överblick eller ett internationellt perspektiv. Ett fall som dock varit lika framträdande nationellt som internationellt är tvååriga James Bulger, som fördes bort från ett shoppingcenter och misshandlades till döds av två tioåriga pojkar i Storbritannien 1993. Uppslutningen kring begravningen var stor och de brittiska nyhetsmedierna rapporterade flitigt om den. På bilderna visades bland annat James pappa bära den vita kistan, allmänheten stå längs begravningsbilens kortegegata och gråtande polismän.⁹

Följande år drabbades Norge av ett liknande fall när 5-åriga Silje Redergård döddes av jämnåriga lekkamrater.¹⁰ År 2000 skedde även det så kallade Baneheia-morden: Stine Sofie Sørstrønen, 8 år, och Lena Sløgedal Paulsen, 10 år, våldtogs och mördades vid en badplats i Baneheia, Kristiansand.¹¹ De norska medierna närvarade vid barnens begravningar och rapporterade om sorgen och allmänhetens stora deltagande.¹²

⁶ I tidningarna publicerades uppslag efter uppslag med artiklar. *Aftonbladet*, Vinjetten "Barnen vi inte glömmet", *Aftonbladet*, 2008-05-11, s. 6-13; *Expressen*, Vinjetten "Hejdå Engla, Saga och Max", 2008-05-11, s. 10-15.

⁷ SVT Nyheter, Detta har hänt i Bobby-fallet, *SVT Nyheter*, 2006-06-09. <https://www.svt.se/nyheter/detta-har-hant-i-bobby-fallet> (Hämtad 2017-12-11); Malm, Christoffer, Ivarsson, Jerker, Lundsten, Roger, Tusentals letade - ingen ville tänka det ofattbara, *Aftonbladet*, 2015-06-21; Ronge, Johan, Familjens sista avsked till Lisa: Hundratals människor kom för att ta farväl av den mördade 17-åringen, *Expressen*, 2015-07-08.

⁸ Lagerström, Tina, 29 049 röda rosor - och snart en miljon kr, *Expressen*, 2006-06-07; *Aftonbladet*, Läsarnas brev till Engla, *Aftonbladet*, 2008-05-09; Schönstedt, Tommy, Mamman: "Det finns inga ord", *Expressen*, 2008-05-10.

⁹ Behdjou, Behrang, Barnmördarna jagas på Facebook, *Expressen* 2007-12-07. <https://www.expressen.se/nyheter/barnmordarna-jagas-pa-facebook/> (Hämtad 2017-12-11); Coslett, Paul, Murder of James Bulger, 2008-04-01, *BBC*, http://www.bbc.co.uk/liverpool/content/articles/2006/12/04/local_history_bulger_feature.shtml (Hämtad 2017-12-11); BBC News, A death that shocked the nation, 1999-12-16. http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/297023.stm (Hämtad 2017-12-11)

¹⁰ Bjørklid, Ole Martin och Bjørkeng Per Kristian, Silje frøs i hjel, viser obduksjon, *Aftenposten*, 1994-10-19; Norsk Telegrambyrå (NTB), Sårt farvel med Silje Marie, *Aftenposten*, 1994-10-26.

¹¹ Laugen, Stig Tore, År 2000, *Adresseavisen*, 2000-12-29.

¹² Solbrække, Karianne och Hansen, Frode, Et stille farvel fra et helt folk, *Dagbladet*, 2000-05-31; Damsgaard, Eirik, En by tok farvel, *Bergens Tidende*, 2000-05-31; Norsk Telegrambyrå, Kristiansand sto stille under Lenas

Om vi åter riktar blicken mot Sverige finner vi fallet med John Hron som misshandlades till döds av nynazister vid Ingetorpssjön utanför Kungälv 1995 och vars begravning uppmärksammades i medierna.¹³ Diskoteksbranden i Göteborg 1998, där 63 ungdomar omkom, är ett annat exempel på när medierna valt att berätta om barns begravningar.¹⁴ Efter 2015 finns ytterligare exempel på barn vars begravningar skildrats i medierna. Ett fall är den 16-årige malmöbon Ahmed Obaid som sköts till döds vid en busshållplats 2017.¹⁵

Mord på minderåriga är sällsynta och avvikande händelser som passar väl in på medielogiken.¹⁶ Skildringarna av deras begravningar gör att allmänheten får möjlighet att vara delaktiga i sorgen, men rapporteringarna väcker även frågor. Vad förmedlar texterna om begravningarna och gemenskapen som skapas kring dem?

Syfte och frågeställning

Syftet med den här empiriska studien är att analysera nyhetsmediernas rapportering kring begravningar av minderåriga som omkommit på våldsamma och dramatiska sätt. Det saknas ingående analyser av hur dessa begravningar skildrades i de svenska nyhetsmedierna, något som lagt grunden till våra frågeställningar.

1. Hur representeras begravningarna av de dödade barnen i kvällstidningarna *Aftonbladet* och *Expressen* under tidsperioden 2005 till 2015?
2. Vad lär man sig som läsare om sorg i denna rapportering?

gravferd, *Norsk Telegrambyrå*, 2000-05-30; Nygaard, Fridtjof, Gander, Frank, Rostad, Knut och Tetlie Marius, Pappas siste farvel, *Verdens Gang*, 2000-05-31.

¹³ Berg, Katarina, 1995 – sommaren Kungälv aldrig kommer att glömma, *Kungälv-Posten*, 2015-08-11; Söderberg, Lars, Farväl, John, *Aftonbladet*, 1995-08-25.

¹⁴ Krisinformation.se, Göteborgsbranden 1998, *Krisinformation.se*, 2015-02-05.

<https://www.krisinformation.se/handelser-och-storningar/1998/goteborgsbranden-1998> (Hämtad 2018-01-02);

Essen von, Ebba, Här tar de ett sista farväl av sina kära, *Aftonbladet*, 1998-11-05.

<http://www.aftonbladet.se/nyheter/9811/05/grav.html> (Hämtad 2018-01-01).

¹⁵ Andersson, Magnus och Strömberg, Lars-Olof, Vännernas gripande farväl av Ahmed, 16, *Kvällsposten*, 2017-01-28. <https://www.expressen.se/kvallsposten/vannernas-gripande-farval-av-ahmed-16/> (Hämtad 2017-12-19);

Björne, Filip, Ett sista farväl till Ahmed Obaid, *Sydsvenskan*, 2016-01-29. Persson, Andreas, Tusentals sörjde Ahmed Obaid, *Sydsvenskan*, 2016-02-03.

¹⁶ Nylander, Lotta, Den mest dramatiska berättelsen tar störst utrymme i media, *forskning.se*, 2016-02-08.

<https://www.forskning.se/2016/02/08/den-mest-dramatiska-berattelsen-tar-storst-utrymme-i-media/> (Hämtad 2017-12-12).

Material och metod

Vi påbörjade studien med att undersöka fallet om Engla Höglund. Rapporteringen om fallet och inte minst begravningen är många gånger närgången och väckte därför vår nyfikenhet: Finns det andra, liknande rapporteringar rörande privatpersoners begravningar? Vi fann en rad olika fall som föll under kategorin offentliggörande av privatpersoners begravningar och beslöt oss därför att göra en avgränsning där vi endast studerar minderåriga, där dödsorsaken är mord eller grovt vållande till annans död. För att få ett hanterbart antal fall gjordes ytterligare en avgränsning genom att välja åren 2005–2015, en period då ett flertal dödsfall av minderåriga uppmärksammades i nyhetsmedierna. Därefter valdes de fem fall som fått stort medialt utrymme: Bobby, Engla, syskonen Max och Saga, Yara och Lisa Holm.¹⁷ Efter en inläsning på fallen beslutade vi oss för att endast fokusera på hur själva *begravningarna* skildrades i medierna och valde därför att hämta material under tre dagar för varje fall: dagen före begravningen, begravningsdagen och nästkommande dag.¹⁸ Vi hämtade artiklar från Retriever Research, tidigare Mediarkivet, samt tog kontakt med tidningarna för att kunna få tillgång till fullständiga tidningssidor i färgtryck. Materialet som sammanställdes hämtades från såväl webb- som pappersutgåvorna från de fyra rikstäckande tidningarna: *Aftonbladet*, *Dagens Nyheter*, *Expressen* och *Svenska Dagbladet*. Efter en genomläsning av det omfattande materialet, totalt 120 texter, var det märkbart att begravningarna fick mycket stort utrymme i kvällstidningarna och att dessa använder bilder och rubriker på ett mer iögonfallande sätt än dagstidningarna.¹⁹ *Dagens Nyheter* och *Svenska Dagbladet* skriver inte om Yaras begravning, enbart fyra av trettio texter om Bobbys begravning återfinns i någon av dagstidningarna och *Svenska Dagbladet* väljer att skriva om Engla, Max och Saga i en och samma artikel medan *Dagens Nyheter* väljer att utesluta Max och Sagas begravning och minnesstund. Emellertid ägnar *Aftonbladet* fyra helsidesuppslag och *Expressen* tre åt skildringarna av Englas begravning och Max och Sagas minnesstund med publikation den 11 maj 2008. Vi ämnar göra en kvalitativ innehållsanalys av både text och bild och inriktar oss

¹⁷ Vi har valt att benämna personerna på samma sätt som medierna. Max heter egentligen Maximilian och Lisa Holm namnges alltid med både för- och efternamn i tidningarna.

¹⁸ Undantaget är fallet Max och Saga, där vi har valt begravningsdagen och de två nästkommande dagarna. Begravningen hölls privat men minnesstunden, påföljande dag, var öppen för allmänheten och fick stort medialt utrymme. Det innebär att det mesta av rapporteringen skedde två dagar efter begravningen.

¹⁹ Vid sökningen i Retriever Research slog vi på offrens förnamn, förutom i Lisa Holms fall där både för- och efternamn angavs, inom nämnda period på tre dagar. Sammantaget fick vi fram 152 texter i webb- och papperstidning om de fem fallen, efter att ha rensat ut dubletter återstod 120 texter. De 120 texterna bestod av debattartiklar, notiser, nyhetsartiklar, kolumner, enkätundersökningar, tt-texter, det vill säga alla typer av texter som behandlar fallen. Antalet texter/fall: Bobby 30 st, Max och Saga 12 st, Engla 46 st, Yara 10 st och Lisa Holm 22 st.

på *Aftonbladets* och *Expressens* skildringar. För att reducera materialet ytterligare inriktade vi oss på de texter som återfinns på tidningarnas nyhetssidor. Vi har studerat nyhetsartiklar publicerade på webben, papperstidningarnas nyhetsartiklar om begravningarna samt de nyhetskrönikor och kolumner som publicerats på nyhetssidorna. Med andra ord har vi frångått debattsidor, ledarsidor, notiser och webb-tv-inslag som handlar om begravningarna samt de notiser och artiklar som enbart berättar om åtal eller rättegång utan att beröra själva begravningen eller minnesstunden. Sammanlagt uppgår materialet till 57 artiklar och drygt 100 bilder.

Vi kommer främst använda oss av medieforskaren Peter Dahlgrens analysmetod, vilken utgår från hermeneutiska och semiotiska grepp.²⁰ Författaren och medieforskaren Jostein Gripsrud förklarar att hermeneutiken analyserar förhållandet mellan texten och mottagaren, medan semiotiken analyserar texten i sig. Han menar vidare att alla texter bär på en tolkning, även om de till första anblick inte skrivits med syftet att analyseras. Med hjälp av sina individuella förkunskaper och erfarenheter bildar publiken sig en egen uppfattning när den tolkar informationen i exempelvis en nyhetstext.²¹ Utifrån detta presenterar Dahlgren sex aspektuella frågor vi kommer ställa till materialet: Mediala sammanhang, textens intentioner, den avsedda/tänkbara publiken, produktionsomständigheter, textens uppbyggnad och samhällssammanhang. Dahlgren menar att dessa frågor sätter texten i ett tolkningskretslopp, där forskaren ska förflytta sig mellan och återvända till de olika frågorna utan inbördes ordning för att få ökad förståelse för texten. Vad gäller mediala sammanhang har vi begränsat oss till de artiklar som är publicerade på nyhetssidorna, men studerat var texterna är placerade i tidningarna och hur stort utrymme de fått. För att studera textens intentioner kommer vi undersöka om de i första hand är informativa, propositionella, övertalande, uppmanande, expressiva eller underhållande. Under aspekten publiken har vi undersökt på vilka sätt texterna inbjuder till deltagande och engagemang, om de främjar närhet eller distans och i så fall hur, vilka kunskaper de förutsätter hos publiken och om publiken inbjuds att reflektera och kritisera eller inte. Vad gäller produktionsomständigheter har vi undersökt källorna, det vill säga var informationen och initiativet till texten kommit ifrån och om journalistens egna iakttagelser lyser igenom. Vi har även uppmärksammat om det funnits relevanta frågor som uteblivit. Textens uppbyggnad har varit den mest arbetskrävande aspekten. Här har analysen innehållit frågor som vilken information som förmedlas och vem som förmedlar den, om

²⁰ Dahlgren, Peter, Vad säger medierna och vad betyder de? I *Vilken metod är bäst - ingen eller alla?* Jarlbro, Gunilla (red), Lund: Studentlitteratur, 2000, s. 77f.

²¹ Gripsrud, Jostein, *Mediekultur, mediasamhälle*, tredje uppl. Borgå, Finland: Bookwell AB, 2011, s. 177f, 199.

något utelämnas och i så fall vad. Vi har även studerat tematiska fält, en slags översättningsprocess där vi har tagit det konkreta innehållet och försökt hitta kategorier av mer allmän karaktär. Texternas ton och stilistiska attribut, aktörer, om det finns konflikter samt vilka värderingar och normer som främjas har analyserats. Vad gäller samhällssammanhang har vi strävat efter att placera texterna i en samhällelig kontext.²²

Till Dahlgrens analysmetod har vi lagt till ytterligare frågor till texterna: Textens modalitet, hur sändaren markerar sin inställning till något texten påstår samt textens inferenser, de slutsatser en läsare själv måste dra från texten.²³

Vi kommer även använda oss av *semiotiken* som bildanalysmodell för att gå djupare in på hur nyhetsmedierna bildmässigt valde att gestalta begravningarna. Semiotiken betraktar i korthet text- och bildjournalistiken som symboliska texter som kommunicerar och bildar mening. En bild kan tolkas på flera olika sätt utifrån begreppen *denotation*, alltså vad bilden rent konkret föreställer och innehåller, samt *konnotation*, som är den mer symboliska, associativa betydelsen av bilden.²⁴ Vi vill framförallt undersöka om nyhetsbilderna förmedlar neutral fakta eller om de istället är vinklade till att vädja till publikens känslor och vilka värderingar och normer som främjas genom dem.

Tidigare forskning och teoretiska utgångspunkter

Genom en bred och noggrann sökning av akademiska artiklar, avhandlingar, samt övriga publikationer som berör ämnet sorg, död och medialiserade begravningar, framträder det inte helt förvånande en mängd studier inom olika forskningsfält; inte minst framställs döden ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv.²⁵ Medieforskaren Anja Hirdman skriver att “dödens plats i medierna kanske aldrig varit så omfattande som nu”.²⁶ Hirdman belägger detta genom en historisk sammanställning där hon påvisar att vårt förhållningssätt och vår syn på döden har förändrats och flyttats från det privata till våra fysiska offentliga rum i takt med att den allt

²² Dahlgren, s. 84-100.

²³ Ledin, Johanna och Moberg, Ulla, “Textanalytisk metod”. I *Metoder i kommunikationsvetenskap*, Ekström, Mats och Larsson, Larsåke (red), andra uppl, Lund: Studentlitteratur, 2010, s. 162.

²⁴ Nilsson, Maria, Bildjournalistikens innehåll. I *Handbok i journalistikforskning*, Karlsson, Michael och Strömbäck, Jesper (red.), 283–297. Lund: Studentlitteratur, 2015, s. 287-288.

²⁵ Bauman, Zygmunt, *Döden och odödligheten i det moderna samhället*, Göteborg: Daidalos, 1992; Brussel, Leen Van och Carpentier, Nico, *The Social Construction of Death: Interdisciplinary Perspective*, Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, 2014; Parvaresh, Vahid och Capone, Alessandro, *The Pragmeme of Accommodation: The Case of Interaction around the Event of Death*, Cham: Springer International Publishing, 2017.

²⁶ Hirdman, Anja (red), *Döden i medierna. Våld, tröst och fascination*, Stockholm: Carlsson bokförlag, 2012, s. 7.

oftare blir uppvisad i medierna.²⁷ Journalistikforskaren Folker Hanusch har studerat döden i de västerländska nyhetsmedierna och menar att medierade erfarenheter av döden är viktig för dess förståelse i modern tid. Döden har åter fått en framträdande roll i medierna och har blivit publik igen.²⁸ För att begränsa oss till det som är relevant för vår empiriska studie har vi utgått från teorier som berör sorgesytringar och offentligt uppvisande av död inom medie- och kommunikationsvetenskap. Inom det massmediala fältet har vi funnit det återkommande temat medialt synkroniserat sörjande, även benämnt som *medial sorgedirigering*, av särskild vikt. Det innebär att (nyhets-)medierna instruerar publiken i hur den ska sörja. Det uppstår ofta förväntningar kring vissa riter, som att lägga blommor och ljus vid en olycks- eller brottsplats eller hålla en tyst minut för offret.²⁹ Journalistikforskaren Anette Forsberg menar att nyhetstexter om död och sorg i svenska dagstidningar erbjuder läsaren två teman: gemenskap och vägledning. Hon anser att medierna spelar en aktiv roll i att vägleda läsarna i sorghantering och sorgesytringar.³⁰ Etnologen Britta Lundgren har liksom Forsberg bedrivit kvalitativa studier om hur sorgen tagit sitt uttryck hos människor som upplevt en traumatisk död till en närstående.³¹ Lundgren undersöker sörjandets processer vid oväntad död ur ett etnologiskt och kulturvetenskapligt perspektiv och behandlar bland annat kollektiv sorg. Hon använder begreppet "medial sorgdirigering" när hon skriver om prinsessan Dianas dramatiska död i Paris 1997. Lundgren menar att det medialiserade kollektiva sörjandet vid dramatiska händelser har skapat ritualer kring sorgen. Samtidigt som medierna själva skapar ritualerna ger de dem också en innebörd.³² Den amerikanska journalistikforskaren Carolyn Kitch har i sin tur studerat hur kändisars död gestaltas i amerikanska nyhetsmagasin. Hon menar att skildringarna av det offentliga och kollektiva sörjandet inte är en ny företeelse, utan kommersiellt gångbara berättelser som i sig blivit nyheter. Kändisarna porträtteras som hjältar, samtidigt som de framställs som vanliga människor för att förena läsaren med den avlidna. Journalisterna bortser från nyhetstextens objektivitet och avstånd och skriver utifrån

²⁷ Ibid, s. 11.

²⁸ Hanusch, Folker, *Representing death in the news: journalism, media and mortality*, Houndsmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, 2010, s. 2, 4, 161.

²⁹ Forsberg, 2012, s. 36; Walter, Tony, Littlewood, Jane och Pickering, Michael, Death in the news: the public invigilation of private emotion. I *Death, dying and bereavement*, Dickenson, Diana, Johnson, Malcolm och Katz, Jeanne Samson (red.), 14-27, andra uppl, London: SAGE Publications Ltd, 2000, s.17.

³⁰ Forsberg har studerat nyhetstexter om dödsfall och sorgesytringar i svenska dagstidningar mellan 1994-2008. Forsberg, Anette, Döden i nyhetstappning. Sörjjournalistik som vägledning och gemenskap. I *Döden i medierna. Våld, tröst och fascination*, Hirdman, 2012, s. 36.

³¹ Lundgren, Britta, *Oväntad död - förväntad sorg. En etnologisk studie av sörjandets processer*, Falun: Carlsson bokförlag, 2006; Forsberg, 2015.

³² Lundgren, s. 155f.

ett gemensamt *vi*. Medierna blir på så vis nationella healers som för samman läsarna.³³ Även de brittiska sociologerna Tony Walter, Jane Littlewood och Michael Pickering skriver att mediernas framställning av sorg och död blir en slags "medial sorgedirigering". Endast en liten del av alla dödsfall hamnar i medierna och det finns två kategorier av medierade dödsfall: offentliga personer som lever och dör offentligt och privatpersoner som dör i svåra olyckor eller brott. När det gäller den sistnämnda kategorin har författarna kunnat se att medierna först och främst fokuserar på de överlevandes sorg. Trots att sorgen framställs som naturlig och universell i texterna, struktureras mediernas gestaltning utifrån sociala faktorer som kön, ålder, status och relation till den avlidna. Pressen ger instruktioner för hur de efterlevande ska sörja och sorgeberättelserna blir en slags emotionella manuskript om "den rätta sorgen" och förmedlar en "kulturellt accepterad norm för riktig sorg".³⁴ De sörjande ska uttrycka sin djupa sorg med gråt - men i lagom dos och vid rätt tillfällen.³⁵

Ett annat uppmärksammat område inom den medialiserade döden är de anhörigas sorg och hur den uttrycks i nyheterna. Medierna ger vanligtvis män större utrymme än kvinnor, men inom sorgejournalistiken är förhållandet det omvända.³⁶ Forsberg förklarar att det kan bero på att kulturella förväntningar på de båda könsens emotionalitet och handlingsmönster påverkar sorgejournalistiken.³⁷ Det finns en paradox mellan sorgen som en universell känsla och den västerländska självuppfyllande traditionen med "manlig rationalitet och kvinnlig emotionalitet" i forskningsfältet, skriver Lundgren.³⁸ Hon har undersökt kulturella förväntningar på sörjande kvinnor och män och menar att sorg till viss del kan sägas vara könsmärkt som kvinnlig. Hon har intervjuat flera kvinnor om deras sorgeprocesser, däribland två som mist barn genom plötslig och oväntad död. Mödrarna berättar om sin kamp för de döda barnens sociala överlevnad; det vill säga att barnen ska leva kvar i omvärlden i form av minnen och berättelser. De sörjande ställs inför kulturella sorgemanuskript med förmaningar och föreskrifter om hur sorgen ska hanteras och bearbetas. Mödrarna berättar om omgivningens krav på att gråten ska ske i lagom dos och vid rätt tid och plats: att sluta gråta blir därmed ett bevis på att de klarat sorgen. Lundgren beskriver gråten som ett centralt inslag i dagens sorgeterapi och krishantering: "Gråten är något som skall komma ut, gråten är ett

³³ Kitch, Carolyn, *A news of feeling as well as fact: Mourning and memorial in American newsmagazines*, *Journalism*, Vol 1:2, London: Sage publications, 2000, s. 172, 189f.

³⁴ Walter, Littlewood och Pickering, s. 17, 22-25.

³⁵ Ibid s. 22-25.

³⁶ Jarlbro, Gunilla, *Medier, genus och makt*, Lund: Studentlitteratur, 2006, s. 45.

³⁷ Forsberg, 2012, s. 51.

³⁸ Lundgren, s. 28ff.

önskvärt uttryck och något som kan förlösa känslor.”³⁹ Hon hänvisar till och med till landstingens vårdguide Infomedica, dagens 1177, där vikten av att gråta vid sorg betonas.⁴⁰

Läraren och författaren Tom Lutz går i sin bok *Crying: A Natural and Cultural History of Tears* igenom gråtens betydelse ur en mängd olika aspekter i olika tidsepoker och sammanhang. Bland dessa tar han upp tårarnas psykologi, där begreppet “A good cry” nämns i betydelsen att gråten måste få komma ut för att frigöra sig från tunga känslor och få någon slags avslut och helande från sorgen. Redan Aristoteles talade om tårar som katarsis, en form av helande eller renande förmåga, efter att som åskådare ha bevittnat en tragedi. Han ansåg att vi behövde gråta för att må bättre, rena våra känslor och frigöra oss från sorgen.⁴¹ På samma sätt kan vi dra paralleller till nyhetsmediernas val att rapportera om och gestalta intima sorgprocesser. På sätt går det att tolka barnens begravningar som moderna tragedier. Lutz har likaså uppmärksammat olika könsroller när det gäller gråt. Han berättar om ett fall där en av hans kvinnliga studenter berättade att hon och hennes bror sällan grät. Hon sågs som kallhjärtad i bristen på tårar medan brodern blev berömd för sin förmåga att kontrollera sina känslor. Studenten berättade att hon kände sig orättvist utmålad av en snedvriden kulturell förutsättning där hon som kvinna förväntades att alltid ha “tårar redo”.⁴² Under 1980-talet lade en rad psykologiforskare fram olika teorier, som innebar att människor gråter för att styra över andras negativa känslor till stöd för den gråtande. I synnerhet har psykologiforskare kunnat bevisa att omgivningen är mer benägen att sympatisera med och stötta en gråtande kvinna.⁴³

Om vi istället riktar blicken mot teorier som berör den manliga gråten, finner vi en studie av idéhistorikern Claes Ekenstam särskilt intressant. Han framlägger att mannen under 1700-talet gråter öppet, även offentligt, men att de manliga tårarna stramas åt under 1800-talet. Det är då det moderna mansidealet börjar ta form, ett ideal som än idag har betydelse för mäns självuppfattning. Utvecklingen av det moderna mansidealet kulminerade under 1930-talet då självbehärskning och kontroll blev manliga dygder i den västerländska kulturen och känslomässiga utbrott allt mer undanträngda. Det är endast kvinnor som ger utlopp för känslorna när det gäller (offentliga-) begravningar. Ekenstam menar att det skett en

³⁹ Ibid, s. 37f, 63, 71f, 166f.

⁴⁰ Ibid s. 71f; Janusredaktionen, 1177 är det nya namnet på Sjukvårdsrådgivningen, Janusinfo Stockholms läns landsting, 2009-02-02. <http://www.janusinfo.se/Nyheter/Nyhetslista/2009/1177-ar-det-nya-namnet-pa-Sjukvardsradgivningen/> (Hämtad 2017-12-18).

⁴¹ Lutz, Tom, *Crying: The natural and cultural history of tears*, New York: W. W. Norton & Company Inc, 1999, s. 115ff.

⁴² Ibid, s. 151.

⁴³ Ibid, s. 186f.

mentalitetsförändring mot starkare behärskning som påverkat männen i större utsträckning och att det finns skillnader i förväntningarna på hur män och kvinnor ska visa sin sorg.⁴⁴

Den amerikanske journalistik- och medieprofessorn Jack Lule presenterar sin teori om att historierna och arketyperna vi finner i dagens nyheter ursprungligen härstammar från mytarketyper. Journalisterna har tagit i arv det som människor gjort i alla tider, nämligen att berätta historier i syfte att både underhålla och informera sin publik. Detta görs genom att använda sig av arketyper, en slags modeller, som alla människor på något sätt kan relatera till. Lule poängterar dock att såväl myter som nyheter uppfattas som verklighetsbaserade och sanna, och därigenom skapar trovärdighet och förtroende. Lule lägger fram sju olika återkommande mytbegrepp som han menar har moderniserats och idag är återkommande teman i dagens nyhetsrapportering.⁴⁵ En av de myter vi kommer beröra är *den goda modern*, som enligt Lule är en av de mest framträdande arketyperna inom mänskligt berättande. Arketypiska egenskaper vi kan se hos modern är tröst och beskyddande. Detta gäller för modern som en omhändertagare för sitt barn, men på samma sätt fungerar hon som en vägvisare för det döda när det passerar in i efterlivet. Ett annat mytbegrepp vi funnit relevant för vår studie är *offret*. Enligt Lule blir offret en symbol för den egna döden och inte sällan lyfts offrets goda egenskaper och livsgärningar upp i nyheterna.⁴⁶ Forsberg har i sina undersökningar sett att offret gärna får vara ung och sårbar. I texterna beskrivs offret som renhjärtad och god och lite bättre än oss andra - hen skulle ha blivit något stort om inte olyckan eller brottet skett. Karaktärsdragen gör att läsaren blir delaktig i sorgen och kan sympatisera med offret. Men det är de sörjande, vanliga människorna som är berättelsens egentliga emotionella kärna, och det är deras handlingar som dramatiseras och vägleder läsaren i hur sorgen ska hanteras. De efterlevande ska berätta om offret och att sorgen känns mindre tung när den delas med andra. De ska genomföra sorgeritualer, försäkra läsaren om att livet måste gå vidare och erbjuda läsaren identifikation i rollen som efterlevande.⁴⁷ Kitch har tillsammans med journalistikforskaren Janice Hume noterat att journalistiken lyfter fram ett tema: vi är skyldiga att delta i ritualer som försäkrar att vi inte kommer att glömma den avlidne. Liksom flera andra forskare har de kunnat konstatera att döden blivit ett allt mer

⁴⁴ Ekenstam, Claes, "En historia om manlig gråt". I *Rädd att falla: Studier i manlighet*, Ekenstam, Claes, Frykman, Jonas, Johansson, Thomas, Kuosmanen, Jari, Ljunggren, Jens och Nilsson, Arne, Södertälje: Gidlunds Förlag, 1998, s. 53f, 117-120.

⁴⁵ De sju myterna är: offret, syndabocken, hjälten, den goda modern, bedragaren, den andra världen och syndafloren. Lule, Jack, *Daily news, eternal stories*, New York: The Guilford press, 2001.

⁴⁶ Ibid, s. 42f, 106.

⁴⁷ Forsberg, 2012, s. 44ff.

synligt inslag i 2000-talets kultur såväl lokalt som internationellt. Mord, dödliga olyckor, krig och naturkatastrofer har alltid haft ett nyhetsvärde, men dagens journalistik bevakar sorgeritualer och hedrar offren på rutin. Nyhetstexterna är normativa och instruerande, kollektiva och rituella.⁴⁸ De berättar hur vi ska leva och sörja genom gemensamma ritualer och handlar om sorgen och de efterlevande mer än själva offret.⁴⁹

Kitch och Hume skriver även om nationell samhörighet och användandet av patriotism och nationella mytologier i nyhetsrapporteringen. Texterna om död berättas i förhållande till nationen; ibland symboliseras nationen av det lilla samhället eller den vanlige medborgaren. På lokal nivå försäkras berättelserna oss om en samhällelig gemenskap efter traumatiska händelser. Nationellt skapar de en illusion av att allmänheten deltar i en sorgeritual som hedrar offret och att allmänheten diskuterar vad som egentligen har betydelse.⁵⁰ Sociologen Michael Billig skriver om något han benämner som *banal nationalism*, en nationalism som uppkommer och grundas i det vardagliga livet, att det är små tecken som påminner oss om och skapar vår nationalitetskänsla. Dessa små till synes gömda tecken och symboler finns i språket och vi utsätts ständigt för dem i medierna utan att vi märker det. Till skillnad från de flaggor som viftas på nationaldagen, går de här symbolerna obemärkt förbi. Det är så vår nationella identitet byggs upp och det är därför vi ständigt påminns om den.⁵¹ Socialantropologen Benedict Anderson skriver om nationen som en slags *föreställd gemenskap*. Han menar att en nation bygger på känslan av gemenskap mellan människor som aldrig kommer att mötas och inte på en verklig, social gemenskap.⁵² Socialantropologen Michael Herzfeld skriver i sin tur att folket i en nation, även under fredstid, finner en gemenskap i ett slags motstånd till staten.⁵³

Bakgrund om fallen

Tioårige Bobby Äikiä misshandlades dagligen under en månads tid av sin mamma och styvpappa på gården utanför Nässjö. Efter att han avlidit i mitten av januari 2006 sänkte de

⁴⁸ Kitch, Carolyn och Hume, Janice, *Journalism in a culture of grief*, New York: Taylor & Francis Group, 2008, s. 194f.

⁴⁹ Som exempel ger författarna en skolskjutning där bevakningen är inriktad på samhällets gemensamma sorg och dess ritualer snarare än samhällsproblemet med väpnat våld. Ibid, s. 187.

⁵⁰ Ibid, s. 195.

⁵¹ Billig, Michael, *Banal Nationalism*, London: Sage, 1995, s. 6, 8, 10, 45f.

⁵² Anderson, Benedict, *Imagined Communities*, andra uppl, London: Verso, 1991, s. 6.

⁵³ Herzfeld, Michael, *Cultural Intimacy. Social poetics in the Nation-state*, andra uppl, New York: Routledge, 2005, s. 1.

hans kropp i en sjö.⁵⁴ Begravningen blev uppmärksammas då Bobbys mamma Nina Äikiä, som var häktad och åtalad för mordet på sin son, fick tillstånd att delta. Säkerhetspådraget var stort, både häktespersonal och polis fanns på plats vid begravningen eftersom det fanns en hotbild mot mamman. Begravningen hölls privat men medierna släpptes in i kyrkan timmarna innan gudstjänsten för att ta bilder på kistan. Medierna var närvarande vid jordfästningen samma dag och på minnesstunden som anordnades för allmänheten därefter.⁵⁵ Två dagar efter begravningen föll domen i tingsrätten och Bobbys mamma och styvpappa dömdes båda till tio års fängelse för bland annat grovt vållande till annans död och grov misshandel.⁵⁶

Den 17 mars 2008 överfölls Emma Jangestig och hennes barn, treåriga Maximilian, i medierna kallad Max, och ettåriga Saga, i hemmet i Arboga av en före detta flickvän till Emmas sambo. Attacken skedde med en hammare och barnen avled samma dag, Emma Jangestig blev svårt skadad och låg i respirator till slutet av mars då hon vaknade upp. Gärningsmannen, tyskan Christine Schürer, häktades i sin frånvaro några dagar efter mordet och dömdes av hovrätten till livstid fängelse och utvisning för mord och mordförsök.⁵⁷ Max och Sagas begravningen hölls privat men efterföljande dag anordnades en minnesstund för allmänheten. Familjen och flera hundra orsbor fanns på plats tillsammans med medierna som hade restriktioner om att inte skildra de anhöriga i bild.⁵⁸

Några veckor efter Arbogamorden, den 5 april 2008, försvann tioåriga Engla Höglund när hon cyklade hem från fotbollsträningen i Stjärnsund. Gärningsmannen, Anders Eklund, greps två dagar efter försvinnandet och en knapp vecka senare erkände han mordet och pekade ut var kvarlevorna fanns.⁵⁹ Englas mamma Carina Höglund var, från dotterns försvinnande, öppen mot medierna och fallet fick stor uppmärksamhet.⁶⁰ Mamman bad Sveriges Television att sända dotterns begravningen, ett förslag som möttes av många kritiska

⁵⁴ Mamman och styvpappan anmälde Bobby försvunnen i slutet av januari. Tagesson, Eric, 10-åriga Bobbys öde skakade hela Sverige, *Aftonbladet*, 2012-06-08.

⁵⁵ Bobbys styvpappa ansökte om permission för att kunna gå på begravningen men fick ansökan avslagen. Danielson, Kerstin och Essen, Ebba von, Mamman får komma på Bobbys begraving, *Aftonbladet*, 2006-06-06; Hultén, Marie och Schönstedt, Tommy, 29 049 farväl, *Expressen*, 2006-06-08.

⁵⁶ SVT Nyheter, Bobby-fallet – Tio års fängelse för båda, SVT Nyheter Småland, 2006-06-09. <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/smaland/bobby-fallet-tio-ars-fangelse-for-bada> (Hämtad 2017-12-27).

⁵⁷ TV4 Kalla fakta, Arbogamorden - detta har hänt, *TV4 Kalla fakta*, 2009-03-22. <http://www.tv4.se/kalla-fakta/artiklar/arbogamorden-detta-har-h%C3%A4nt-4fc3bc6704bf72228b00cbd6> (Hämtad 2017-12-27); Andersson, Carl V, Detta har hänt i Arbogafallet, *Expressen*, 2008-10-14.

<https://www.expressen.se/nyheter/detta-har-hant-i-arbogafallet/> (Hämtad 2017-12-27).

⁵⁸ Edblom, Kristina, Arbogasyskonens pappa efter begravningen: Våra barn spred glädje och ljus omkring sig, *Aftonbladet*, 2008-05-10; Karlsson, Mia, "Hjärtat värker" Mamman och pappans gripande avskedsbrev till Max och Saga, *Expressen*, 2008-05-11.

⁵⁹ Sjölund, Jill, Offren lades ut helt öppet, *Aftonbladet*, 2008-05-05. <https://www.aftonbladet.se/nyheter/engla/article11404188.ab> (Hämtad 2017-12-28).

⁶⁰ Lerner, Thomas och Svensson, Gert, Jag valde att vara öppen med min sorg, *Dagens Nyheter*, 2009-04-27.

åsikter både på insändarsidor men också bland landets ledande debattörer.⁶¹ SVT förklarade sitt sändningsbeslut med att fallet fått en "allmängiltighet".⁶² Under begravningen fanns många journalister på plats i kyrkan, Sveriges Television direktsände och Scanpix fick som enda bildbyrå ta bilder inne i kyrkan. TV-sändningen visades även på storbildsskärm utanför kyrkan för de besökare som inte fick plats inomhus.⁶³

Åttaåriga Yara Alnajjar skickades av sina föräldrar från kriget i Gaza till Karlskrona 2013 för att bo hos sin morbror, hans fru och barn. De sociala myndigheterna mottog flera orosanmälningar och i april 2014 misshandlades Yara till döds av sina förmyndare. Yaras pappa, Mohammed Alnajjar, tilläts resa till Sverige från Palestina för att begrava sin dotter, mamman fick delta via skype. Bevakningen av fallet blev stor då de sociala myndigheterna, på grund av bristande rutiner i bland annat posthanteringen, missat den sista orosanmälan som inkommit dagarna innan Yara mördades. Morbrodern, Rami Ashour, döms till fjorton års fängelse för mord och hans fru, Amani Madi, till livstids fängelse för mord.⁶⁴ Medierna bevakade både minnesstunden där flera hundra från allmänheten visade sitt deltagande och själva jordfästningen då Yaras pappa, enligt muslimsk sed, själv var med och höljde graven.⁶⁵

Den 7 juni 2015 försvann och mördades 17-åriga Lisa Holm när hon skulle köra hem från kaféjobbet i Blomberg. Två dagar senare kom ett foto på Lisa ut i medierna och tusentals personer deltog i sökandet. Fem dagar efter försvinnandet hittades hennes kropp i en arbetsbod på en gård nära arbetsplatsen och gärningsmannen Nerijus Bilevicius dömdes till livstids fängelse för mordet.⁶⁶ Lisas familj valde att uttala sig om sorgen i lokaltidningen *Skaraborgs Allehanda*, övriga medier tackade de nej till.⁶⁷ Lisas begravning var öppen för allmänheten men medierna fick inte komma in i kyrkan utan bevakade ceremonin

⁶¹ Nyman, Helena, Omstridd begravning i tv imorgon, *Arbetarbladet*, 2008-05-09.

<http://www.arbetarbladet.se/gastrikland/sandviken/omstridd-begravning-i-tv-i-morgon> (Hämtad 2017-10-24).

⁶² Axelsson, Jan, Därför sände vi begravningen, *Expressen*, 2008-05-11.

⁶³ Nyman, Helena, Omstridd begravning i tv i morgon, *Arbetarbladet*, 2008-05-09.

<http://www.arbetarbladet.se/gastrikland/sandviken/omstridd-begravning-i-tv-i-morgon> (Hämtad 2017-10-24).

⁶⁴ Tagesson, Eric, Döms till livstid för Yara-mordet, *Aftonbladet*, 2015-05-19.

<https://www.aftonbladet.se/nyheter/article20808936.ab> (Hämtad 2017-12-27); Ölander, Micke, En sorgens dag när Yara, 8, begravs, *Kvällsposten*, 2014-06-05. <https://www.expressen.se/kvallsposten/en-sorgens-dag-nar-yara-8-begravs/> (Hämtad 2017-12-28);

Eklundh, Johanna, Fallet Yara: Detta har hänt, *SVT Nyheter*, 2015-03-15.

<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/blekinge/fallet-yara-detta-har-hant> (Hämtad 2017-12-27).

⁶⁵ Dawod, Nivette, "Den värsta dagen i mitt liv", *Aftonbladet*, 2014-06-06.

⁶⁶ Shaftoe, Christopher Gimling och Håkansson, Axel, Mordet på Lisa Holm - detta har hänt, *SVT Nyheter*, 2017-08-24. <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vast/forsvunna-lisa-holm-detta-har-hant> (Hämtad 2017-12-28); Malm, Christoffer, Ivarsson, Jerker och Lundsten, Roger, Tusentals letade - ingen ville tänka det ofattbara, *Aftonbladet*, 2015-06-21.

⁶⁷ Jonsson, Lena, Lisa drömde om att upptäcka världen, *Skaraborgs Allehanda*, 2015-10-23.

<https://sla.se/skovde/2015/06/24/lisa-dromde-om-att-upptacka> (Hämtad 2017-12-14).

tillsammans med allmänheten utanför kyrkan där ljudet direktsändes till en bild av Lisa på en storbildsskärm.⁶⁸

Analys

Det är, som Dahlgren poängterar, viktigt att placera det utvalda materialet i ett medialt sammanhang och i en samhällelig kontext då detta kan påverka tolkningen. Materialet vi valt att studera publicerades under en period av "tidningsdöd" i Sverige. Tidningarnas digitalisering och kostnadsfria nyheter från andra medier som Google och Facebook har medfört att medieföretagen har svårt att hitta affärsmodeller för att fortsätta inbringa pengar.⁶⁹ Som vi nämner i inledningen, menar Pollack att de mest dramatiska och spännande berättelserna passar medielogiken i den marknadsmässiga journalistiken. I en tid av allt hårdare konkurrens om läsarna produceras närgångna, sensationella och känslomässiga texter med framträdande bild- och rubriksättningar om dödade barns begravningar.⁷⁰

Aftonbladets och *Expressens* skildringar av barnens begravningar publicerades på nyhetssidorna, ofta långt fram i tidningen, något som visar hur högt nyhetsvärde texterna har. Även om texterna paketeras som nyheter, frångår många av dem den traditionella nyhetsartikelns form. Artiklarna kräver ofta förkunskaper; att läsaren har följt med i rapporteringen och är väl insatt i ämnet då det inte ges mycket fakta om vad som tidigare hänt i fallen. Läsaren förväntas helt enkelt veta vilka Bobby, Max, Saga, Engla, Yara och Lisa Holm är och vad som har hänt dem. I enstaka fall publiceras en kortfattad faktaruta. Artiklarna anspelar ofta på känslor och stämningar och låter journalisterna ta plats i berättelserna. I några nyhetstexter nämns det att journalister gråter öppet, andra texter är skrivna som reportage och någon text skiftar stundtals över till jag-form.⁷¹

⁶⁸ Ronge, Johan, Familjens sista avsked till Lisa: Hundratals människor kom för att ta farväl av den mördade 17-åringen, *Expressen*, 2015-07-08.

⁶⁹ Mellan 1992-2014 försvann trettio procent av de redaktionella tjänsterna i Sverige. Den totala andelen morgontidningsläsare (både papper och nät) minskade från 72 procent 2007 till 56 procent 2013 enligt Nordicom. Cleris, Johannes, Tidningsdöden kryper allt närmare, *Tidningarnas Telegrambyrå*, 2015-03-04; Wadbring, Ingela och Jaakkola, Maarit, *Medieutbud 2017*, Myndigheten för press, radio och tv, 2017, s. 16f. <http://www.mprt.se/documents/publikationer/medieutveckling/medieutbud/medieutveckling-2017-medieutbud.pdf> (Hämtad 2017-12-29).

⁷⁰ Johansson, Sofia, *Reading Tabloids. Tabloid Newspapers and Their Readers*, Huddinge: Södertörns högskola, 2007, s. 9. <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:15698/FULLTEXT01.pdf>manuscript (Hämtad 2017-12-10).

⁷¹ Ölander, Micke, Pappan begravde Yara med sina egna händer, *Kvällsposten Expressen*, 2014-06-05. <https://www.expressen.se/kvallsposten/pappan-begravde-yara-med-sina-egna-hander/> (Hämtad 2017-11-08); Lindström, Lars, Farväl syster: När Englas syster sjunger brister det, *Expressen*, 2008-05-11; Lindberg, Staffan, "Det sista avskedet ville aldrig ta slut", *Aftonbladet*, 2015-07-08.

I undersökningen av artiklarna har vi funnit fyra intressanta och återkommande tematiska fält: offret, de sörjande, mediernas delaktighet samt nationell samhörighet.

“De spred glädje och ljus omkring sig”: Det medialiserade offret

Sedan 1990-talet har tidningarna ökat sin rapportering om mord och grova brott och ändrat sitt fokus från gärningsmannen till mer djupgående beskrivningar av offret; en trend som vidare kan bekräftas av kvällstidningarnas rapporteringar kring de dödade barnen i vår undersökning.⁷² Läsaren kan inte värja sig från offrets blick, då bilder på barnen, som inte längre är i livet, framhävs i samtliga fall. Bilderna visar glada, leende unga ansikten som blickar in i läsarens ögon. I de flesta av fallen används poserade bilder såsom studio- eller skolfotografier. Offrens ansikten pryder även tidningarnas förstasidor och vinjetter som i *Aftonbladets* “Barnen vi inte glömmer” och *Expressens* “Hej då, Engla, Max och Saga”⁷³. Vidare kan vi se att det i materialet om Engla, Max och Saga samt Lisa Holm publicerats bilder på offret i samtliga artiklar som skrivits om dem. I somliga fall täcker de en hel tidningssida, i andra fall dyker bilderna upp i form av en inramad bild på offret framför kistan. Men bilden är fortfarande där och det undgår inte läsaren vem offret är. På detta vis blir en privatperson offentliggjord på ett sådant sätt att den närmast blir en berömdhet; alla visste hur barnen såg ut och vilket öde de hade mött eller som *Aftonbladet* uttrycker det: “Har man sett Lisas ansikte glömmer man det aldrig.”⁷⁴

I bildmaterialet om Bobby och Yara används bilderna på offrena mer återhållsamt. De finns fortfarande där, men fokuset ligger på själva begravningen. I fallet Bobby kan det bero på att modern, på grund av de rådande omständigheterna kring fallet, istället hamnar i blickfånget. I Yara-fallet väljer tidningarna att fokusera på pappan och den muslimska begravningskulturen, vilket vi får anledning att återkomma till. Liksom både Forsberg och Lule har vi i vårt material funnit en återkommande tematik i att offret höjs upp och beskrivs som en fantastisk person. Den dödes anhöriga, närstående eller i vissa fall allmänheten lyfter på olika sätt upp barnen med lovord och hyllningar. Men genom att framställa offrets goda egenskaper förstärks bilden av dess krossade drömmar och förlorade potential.⁷⁵ Framförallt är den här typen av gestaltning framträdande i fallet Engla, då flera av artiklarna fokuserar på

⁷² Pollack, Ester, *En studie i medier och brott*, Stockholm: Stockholms universitet, 2001, s. 61.

⁷³ *Aftonbladet*, Vinjetten “Barnen vi inte glömmer”, *Aftonbladet*, 2008-05-11, s. 6-13; *Expressen*, Vinjetten “Hejdå Engla, Saga och Max”, *Expressen*, 2008-05-11, s. 10-15.

⁷⁴ Lindberg, Staffan, “Det sista avskedet ville aldrig ta slut”, *Aftonbladet*, 2015-07-08.

⁷⁵ Forsberg, 2012, s. 44f.

att berätta om hur hon var som person.⁷⁶ Under den direktsända begravningen visades ett filmklipp då hon uppträdde och sjöng. Hennes intresse för sång och artisteri återkommer i texterna kring hennes begravning, där hon beskrivs som en “naturbegåvning”. I Englas rektors tal under minnesgudstjänsten hamnar Englas artisteri åter i fokus. Engla beskrivs som unik med ett stort spektrum av känslor: “Ingen kunde undgå att märka när du steg in i ett rum. Med dina glittrande ögon, kunde du fylla hela rummet”.⁷⁷ I Lisa Holms fall valde familjen att endast medverka i lokaltidningen och komministern som förrättade Lisa Holms begravning fick istället föra familjens talan. På så sätt blir han en informant som berättar om familjens sorg och om hur offret var som person, som att Lisa älskade att klä ut sig och resa.⁷⁸ En annan beskrivning lyder: “Tjejen som älskade sjunga Lasse Berghagens *En kväll i juni* har tagits från oss”.⁷⁹ Många svenskar vet troligtvis vem Lasse Berghagen är, och att Lisa Holm tagits ifrån oss inger ytterligare känslan av att hon var en del av vår nationella gemenskap. Även i fallet Max och Saga beskrivs det mördade syskonparet med goda attribut från i synnerhet föräldrarna: “Våra barn var ljusa. De spred glädje och ljus omkring sig”, ett citat som *Expressen* även använde i en av sina rubriker.⁸⁰ I gestaltningarna kan vi se att den arketypiska hjälten och offret vävs samman allt mer. Undantaget är Yaras fall där hennes personlighet och godhet endast framkommer i en av artiklarna, där det berättas att hon tyckte om att klappa grannens hund.⁸¹ Texterna lyfter ofta fram offren genom att låta deras anhöriga beskriva dem som hjältar. Lule ger i sin fallstudie konkreta exempel på gestaltningen av offret som hjälte, som i kampen mot det onda dör genom en *heroisk uppoffring*. Därmed blir offret inte bara ett fysiskt offer, utan också en symbol för oskuld och godhet i en grym värld, vars död nu etsat sig fast i det nationella minnet.⁸² Samtidigt, menar Lule, kan den intima representationen av våldsamma dödsfall i medierna konnotera till en undermedveten förståelse att offret är en symbol av oss själva, eller i det här fallet, våra egna barn: “Det kunde ha varit jag”.⁸³

Artiklarna fokuserar på barnens begravningar och anspelar till största del på känslor. Väldigt lite ny information delges, annat än detaljer som rör begravningarna. Exempelvis får

⁷⁶ Holmberg, Karin, “Englas rektor höll minnestal”, *Aftonbladet*, 2008-05-10; Schönstedt, Tommy, Mamman: “Det finns inga ord”, *Expressen*, 2008-05-10 samt en rad andra artiklar om Engla innehåller goda ord om offret.

⁷⁷ Holmberg, Karin, “Englas rektor höll minnestal”, *Aftonbladet*, 2008-05-10.

⁷⁸ Lindberg, Staffan, Det sista avskedet ville aldrig ta slut, *Aftonbladet*, 2015-07-08.

⁷⁹ Roos, Malin, När man är 17 ska man inte dö, *Aftonbladet*, 2015-07-07.

⁸⁰ Karlsson, Mia, “De spred glädje under sin korta tid hos oss”, *Expressen*, 2008-05-10.

⁸¹ Lindberg, Staffan, “Vill veta hur hon dog”, *Aftonbladet*, 2014-06-04.

⁸² Lule, s. 41-59, 51ff.

⁸³ Lule, s. 57.

läsaren veta vilka blommor som lades på kistan och vilka låtar som spelades under ceremonin. Känslor framhävs återkommande i fraser som “det var oerhört starkt”, “oerhört mycket känslor” och “det var fantastiskt vackert”.⁸⁴ Texterna erbjuder inte mycket reflektion, utan är känsloladdade och går djupt under skinnet på de inblandade parterna. På grund av den allt mer känsloladdade, vinklade och utlämnande rapporteringen om offren och dess anhöriga, växte viss kritik fram i den allmänna samhällsdebatten vid tidpunkten.⁸⁵ Kyrkoherden som höll i Englas begravning säger i en artikel: “Tänk om vi kunde minnas henne som hon var istället för hur hon dog”.⁸⁶ *Expressen* skriver veckan innan begravningen: “Det är inte av hennes liv vi har berörts, utan av hennes död. Det är bara som mordoffer hon har blivit offentlig person.”⁸⁷

“Varför gråter inte Emma?”

De sörjande är huvudpersoner i många av tidningarnas berättelser. Bobbys, Englas, Max och Sagas mammor för berättelserna framåt och berättar om offret, sorgen och känslorna. Forsberg skriver att de sörjandes uppgift i berättelserna är att prata väl om den döde, utföra sorgeritualer och erbjuda läsaren någon att identifiera sig med. De sörjande gör att medierna kan producera fler berättelser om sorg.⁸⁸ Läsarna blir ständigt uppdaterade om fallen och på grund av att medierna välkomnas in på begravningarna och minnesstunderna får läsarna ta del av det mest privata. Mediernas berättelser blir en slags sorgedirigering, där de anhöriga instruerar läsarna i hur man som sörjande ska bete sig.⁸⁹

Lundgren menar att sorgen till viss del “är könsmärkt som kvinnlig” och att ansvaret att uttrycka känslor ligger på kvinnorna i första hand. Forsberg och Ekenstam skriver att det är kvinnornas uppgift att gråta i medierna⁹⁰ och faktumet att Englas, Max och Sagas mammor inte gråter i mediernas närvaro blir närmast ett problem. I avsaknaden av moderliga tårar fokuserar medierna istället på att skildra hur starka mammorna är. *Expressen* publicerar, på Englas begravningsdag, en artikel där två tredjedelar handlar om hur stark och handlingskraftig Englas mamma är. Hon beskrivs ha “driv i stegen”, hon “forsar fram på grusgången”, hon “drev på hela byn att fortsätta leta” efter Engla, “hon har övertalat SVT att

⁸⁴ Edblom, Kristina, God natt, Max och Saga, *Aftonbladet*, 2008-05-10.

⁸⁵ Lule, s. 58.

⁸⁶ Nilsson, David Nannini, Vännerna tog farväl av Engla, *Aftonbladet*, 2008-05-10.

⁸⁷ Rosenberg, Göran, Fel av SVT att sända Englas begravning, *Expressen*, 2008-05-02.

⁸⁸ Forsberg, 2012, s. 44ff.

⁸⁹ Forsberg, 2012, s. 36; Lundgren, s.155f ;Walter, Littlewood, och Pickering, s.17.

⁹⁰ Forsberg, s. 47-51. Ekenstam, s. 11f.

direktsända begravningen”, “hon har beställt 45 prinsesstårter”, “lagt upp detaljer”, “skjutsat barn”, “pratad med media och flängt runt”.⁹¹ Ordet stark nämns flera gånger i texten och kyrkoherden intygar hennes styrka. Mamman får förklara sitt agerande och hänvisar till en lång livserfarenhet och erfarenhet av att jobba med människor och att befinna sig i krångliga relationer. Artikeln poängterar att alla sorgearbeten är olika men ifrågasätter samtidigt hur mamman orkar. Följande dag publicerar tidningen ett helt uppslag som åter fokuserar på mammans styrka och hur hon tyglar sina känslor: “Det var bara en gång som det såg ut som om Englas mamma inte skulle orka längre. Det var när hon gick fram till den vita kistan [...] men när Carina Höglund sedan kom ut i solgasset var det hon som igen fick trösta de andra gråtande”.⁹² *Expressens* bild på Englas mamma konnoterar handlingskraft. Mamman är aktiv på bilden; hon bär tillsammans med en annan kvinna begravningsbuketter i händerna och pratar med varandra medan de går med långa kliv.⁹³

Emma Jangestig, Max och Sagas mamma, beskrivs på liknande sätt. *Aftonbladet*, som publicerar två hela uppslag om minnesstunden för Max och Saga, nämner mammans styrka sju gånger i samma artikel.⁹⁴ I kolumnen “Mammans stryka blir en tröst på minnesstunden för Max och Saga”, beskrivs Emma Jangestig på följande sätt:

“Hon kom med smällande klackar längs kyrkgången.[...] Och hon är lugn, samlad. Klara, nästan glada ögon. Och på något bakvänt sätt så blir det Emma som tröstar. Som håller de gråtande vännerna i sina armar. Ja, hela den fullsatta kyrkan snyftade och grät. Men det var Emma, 24, som höll ställningarna.”⁹⁵

Återigen är det en stark och tröstande mamma som beskrivs. Varken Englas eller Max och Sagas mammor verkar motsvara journalisternas förväntningar på hur kvinnor som mist sina barn bör bete sig. Även om journalisterna är imponerade över mödrarnas styrkor, är de samtidigt förundrade över att de inte gråter. Journalisternas frågor avslöjar att de förväntat sig tårar. I Emma Jangestigs fall blir det extra tydligt då medierna, efter vår undersökningsperiod,

⁹¹ Schönstedt, Tommy, Mamman: “Det finns inga ord”, *Expressen*, 2008-05-10.

⁹² Ibid.

⁹³ Ibid.

⁹⁴ *Expressen* betonar hennes styrka på flera ställen i texten men beskriver henne även som sårbar; att trots sina huvudskador efter överfallet stod hon kvar “så stark, och pratade om sina två små barn”. Karlsson, Mia, “Hjärtat värker”: Mamman och pappans gripande avsked till Max och Saga, *Expressen*, 2008-05-11; Edblom, Kristina, “Lek med änglarna nu, mina älskade vänner”, *Aftonbladet*, 2008-05-11.

⁹⁵ Gunne, Monica, Mammans styrka blir en tröst på minnesstunden för Max och Saga, *Aftonbladet*, 2008-05-11.

väljer att framhålla att hon alltid verkar vara glad.⁹⁶ Flera år efter händelserna uttalar sig emellertid Emma Jangestig om sorgen:

“Jag förstod teoretiskt vad som hänt och att Max och Saga var borta. Men det var som om kroppen stängde av känslorna. Och jag minns att jag tänkte: Varför känner jag inte mer? [...] Men i dag är jag tacksam över att sorgen kommit successivt. Jag hade nog inte suttit här i dag annars.”⁹⁷

Emma Jangestig skrev tillsammans med journalisten Magnus Wennerholm boken *Varför gråter inte Emma?* för att förklara sin sorgprocess. Här berättas att hon “grät med munnen”, att hon kräktes varje morgon när hon insåg att hon aldrig mer skulle få se barnen.⁹⁸ Om den uteblivna gråten vid begravningen berättar hon:

“Det kändes som om den här dagen var till för att hon skulle visa alla hur ledsen hon var. Och känslan att hon inte sörjde rätt växte sig allt starkare. Det var inte så här man skulle bete sig. Alla andra grät ju. Borde inte hon också göra det?”⁹⁹

Emma Jangestig ringar in en till synes oskriven norm och förväntan över hur sörjande ska bete sig. Lundgren och Walter et al. benämner detta som sorgemanuskript som instruerar och förmedlar en kulturellt accepterad norm om sorg till läsaren. Det finns ett mått för hur mycket tårar som ska fällas; för lite eller för mycket gråt samt andra sätt att sörja på ses som avvikande från denna norm. Enligt Lundgren är gråten central i dagens krishantering, den ska förlösa känslor och det anses viktigt att den kommer ut.¹⁰⁰ Medierna får svårt att vägleda läsarna i sorgprocesserna¹⁰¹ och måste därför förklara varför mammornas beteende avviker. Med mytbegreppet som utgångspunkt menar Lule att en god moder ska skänka tröst och vara beskyddande. Andra egenskaper en mor förväntas inneha är godhet, vänlighet, ömsinhet, osjälviskhet och barmhärtighet; modern ska ge av sig själv och offra sig för andra.¹⁰² Både

⁹⁶ I TV4:s Kalla fakta-program, som skildrar fallet fram tills rättegångens dom meddelas, ställs frågan om varför hon ser så glad ut. I otaliga artiklar i tidningar och magasin publiceras artiklar om Emmas sätt att sörja flera år efter mordet på barnen, inte minst då hon skaffar nya barn med styvpappan. TV Kalla Fakta, Arbogamammans pussel, *TV4 Kalla Fakta*, kl. 19.20, 2008-08-31; Carsall, Anna, Jag tänker på Max och Saga hela tiden, *Må bra*, 2016-04-21; Nilsson, Marita, Jag kommer alltid att bära sorgen med mig, *Hemmets Journal*, 2010-10-28.

⁹⁷ Carsall, Anna, Jag tänker på Max och Saga hela tiden, *Må bra*, 2016-04-21.

⁹⁸ Wennerholm, Magnus och Jangestig, Emma, *Varför gråter inte Emma?*, Stockholm: Forum, 2010, s. 13.

⁹⁹ Emma Jangestig grät i rätten när hon första gången mötte gärningsmannen Christine Schürriers blick. Men tårarna över barnen kom först på minnesgudstjänsten 2009, ett år efter händelsen, då hon läste upp sitt avskedstal till Max och Saga inför en fullsatt kyrka. *Ibid*, s. 141, 138, 173, 259ff.

¹⁰⁰ Lundgren, s. 37f, 71f.

¹⁰¹ Forsberg, s. 44.

¹⁰² Lule, s. 106.

Englas och Max och Sagas mamma stämmer in på mytbilden. De är goda och osjälviska mödrar som ger av sig själv, bjuder in läsarna till barnens begravningar och delar med sig av sina känslor och upplevelser. De skänker även tröst åt andra.

Varken Emma Jangestig eller andra anhöriga finns med i bildmaterialet från denna period. Fotografierna visar istället vännernas och allmänhetens sorg: de tänder ljus, lägger blommor, håller om varandra och gråter framför porträttet på barnen. Båda tidningarna återger dock föräldrarnas personliga avskedsbrev till barnen som grafiska element. Istället för tårar för breven visa Emma Jangestig som en sörjande mor.

Med respekt för de anhöriga valde Sveriges Television att vid Englas direktsända begravning gå till svart när Englas familj går fram för att ta farväl vid kistan.¹⁰³ *Aftonbladet* och *Expressen* köper snarlika bilder från begravningen och publicerar dem i stora format.¹⁰⁴ *Aftonbladets* bild täcker ett helt uppslag och visar Englas närmaste med vars en rosa ros i handen kring Englas kista med hennes porträtt i centrum. Englas mamma står med sidan åt kameran. Håret döljer mycket av hennes ansikte men munnen och den rödflammiga näsan avslöjar att hon gråter. Prästen bakom henne är på väg att lägga en hand på hennes rygg. Englas systers ansikte syns tydligt, då hon tittar mot släktingarna på andra sidan kistan. Det är ett närgånget och privat ögonblick och kvinnorna gråter mer än männen på bilden, något som stämmer väl med forskningen kring manlig och kvinnlig gråt. *Expressen* väljer en bild med samma uppställning, fast vid ett senare skede då Englas 11-åriga syster som sista familjemedlem lägger sin ros på kistan. Med den kraftigt markerade rubriken "Farväl, syster" blir det mycket intimt. Bilderna på familjen kring kistan är etiskt ifrågasättbara, då det rör sig om ett barn och hennes sorg efter sin mördade syster.¹⁰⁵

Forsbergs forskning visar att de sörjande kan känna tröst genom att mediernas publiceringarna skapar en känsla av att sorgen delas med andra.¹⁰⁶ Anledningen till att familjerna bjuder in allmänheten till begravningarna är också för att tacka för allt stöd.¹⁰⁷

Emma Jangestig beskriver medverkandet i medierna, och därmed sorgejournalistiken, som ett välkommet avbrott och ett jobb att klara av.¹⁰⁸ Några av Forsbergs informanter som

¹⁰³ Nilsson, Kerstin, Begravningen är ovanlig, men här och nu helt rätt, *Aftonbladet*, 2008-05-11.

¹⁰⁴ *Aftonbladet*, Vi får dela de ljusa minnena av Engla, *Aftonbladet*, 2008-05-11; Lindström, Lars, Farväl syster: När Englas syster sjunger brister det, *Expressen*, 2008-05-11.

¹⁰⁵ De pressetiska reglerna ska skydda barn och andra utsatta personer: "Överväg noga publicitet som kan kränka privatlivets helgd", "visa alltid brotts- och olycksoffer och deras anhöriga största möjliga hänsyn." Pressens samarbetsnämnd, *Spelregler för press, tv och radio*, Stockholm: TU Service AB, 2010, s. 7f.

¹⁰⁶ Forsberg, 2015, s. 198.

¹⁰⁷ Edblom, Kristina, Arbogasyskonens pappa efter begravningen: Våra barn spred glädje och ljus omkring sig, *Aftonbladet*, 2008-05-10; Schönstedt, Tommy, Alla får ta sitt farväl av Engla, *Expressen*, 2008-05-04.

¹⁰⁸ Wennerholm och Jangestig, s. 148.

medverkat i sorgejournalistik förklarar att de gick in i en roll, och att svara på journalisternas frågor var något som skulle klaras av.¹⁰⁹ Att de medverkande "skärper" sig i mediernas närvaro kan medföra att medierna ger en snedvriden bild av hur de anhöriga sörjer. Vem vet vad som händer när medierna lämnar de sörjande ifred med sin sorg?

"En mor är alltid en mor"

I Bobby-fallet får journalisterna äntligen tårarna och den gråtande modern. Mamman är en av de häktade och misstänkta förövarna och döms till fängelsestraff två dagar efter begravningen. Dagarna innan begravningen publicerar *Expressen* två artiklar som fokuserar på mamman. Artikeln "Prästen: Hon kan väcka hat" är skriven utifrån läsarnas reaktioner på mammans deltagande.¹¹⁰ Medan biskop Lennart Koskinen menar att mammans närvaro i kyrkan kan vara stötande och göra begravningen svår för andra gäster, framhåller kyrkoherde Lars Hjort att ingen i familjen är emot hennes medverkan. Han tillägger att mamman inte är dömd och att: "En mor är alltid en mor".¹¹¹ Bilden på Bobbys mamma är tagen i profil i rättegångssalen. Huvudet är nedböjt och ansiktet censurerat. Mammans hållning är konnoterar en slags undergivenhet och sårbarhet. Hon är en svag och utsatt person som man, enligt rubriken, kan känna hat för. Artikelns innehåll och utformning gör samtidigt att läsaren kan känna medlidande med den utsatta mamman.¹¹²

Expressen gör i sin tur flera intervjuer med Bobbys mamma som resulterar i artikeln "Bobbys mamma: Jag vill ta ett sista farväl".¹¹³ I den skildras hennes tillvaro i häktet och upprepade gånger framhålls det hur synd det är om henne:

"Bobbys mamma är mycket ensam. [...] Hon orkar och vill inte träffa andra häktade. [...] Häktespersonalen har sett att Bobbys mamma mår dåligt. Läkare har skrivit ut både lugnande medel och sömntabletter. - Jag har mardrömmar om vad som hänt, säger Bobbys mamma [...] Men hon får ingen hjälp av vare sig psykolog eller kurator. Den 30-åriga kvinnan tänker hela tiden på sin son Bobby".¹¹⁴

¹⁰⁹ Forsberg, 2015, s. 263.

¹¹⁰ Wahlgren, Anna, Prästen: Hon kan väcka hat. Oro för reaktionerna på mammans besök i kyrkan, *Expressen*, 2006-06-07.

¹¹¹ Ibid.

¹¹² Ibid.

¹¹³ Schönstedt, Tommy, Får skydd på begravningen. Bobbys mamma: Jag vill ta ett sista farväl, *Expressen*, 2006-06-06.

¹¹⁴ Ibid.

Delar av ett brev som hon skrivit till sin mamma återges: “Jag längtar efter dig så mycket. Men jag längtar och saknar Bobby jättemycket”.¹¹⁵ I ingressen nämns det att Bobbys mamma är mordåtalad men det berättas inte vad hon misstänks ha utsatt pojken för, ingenting om hennes eventuella skuld känslor och medverkan till sonens död eller att personer reagerat negativt på att hon får delta i begravningen. Hon framstår snarare som ett offer, en person som läsaren kan “lockas” att känna sympati och medlidande med. I slutet av artikeln uttalar sig mamman om *Expressens* och Bris kampanj som inbringat närmare en miljon kronor och 29 049 rosor till Bobby: “Jag är mycket tacksam för att så många människor velat samla in pengar till Bris, så att barn som far illa kan få hjälp i tid”.¹¹⁶ Både *Expressen* och Bobbys mamma verkar ha glömt bort att hon är en av förövarna som medverkat till sitt barns död. I slutcitaten blir hon en av “oss”, hon håller med läsaren om att det som hänt är hemskt och att barn som far illa bör få hjälp.

Både *Aftonbladet* och *Expressen* publicerar två hela uppslag vardera om Bobbys begravning. *Aftonbladet* poängterar flera gånger hur ensam Bobbys mamma är med iakttagelser som: “Ändå är hon kanske ensamast av alla den här eftermiddagen”.¹¹⁷ Mammans gråt betonas och i *Aftonbladets* uppslag “Tårarna - vid Bobbys grav” kan man läsa: “För första gången visar hon känslor, för första gången rinner tårarna”.¹¹⁸ I slutet av artikeln återkommer tårarna: “När Bobbys mamma vänder sig och går med vakterna runtomkring sig, rinner tårarna. Hon har tagit sitt farväl [...]”.¹¹⁹ I *Expressens* uppslag “Bobby, förlåt” är bilderna till artikeln tagna på avstånd och kraftigt inzoomade. Den ena visar när begravningsföljet, med ryggarna mot kameran, bär Bobbys kista till graven. Dragarbilden är en halvbild vid jordfästningen, med Bobbys svartklädda mamma i centrum. Hon är omgiven av andra begravningsgäster och svartklädd häktes- och polispersonal. Mammans ansikte är censurerat medan handen hon torkar tårarna med är i skärpa. Båda bilderna är av paparazzi-liknande karaktär och ger känslan av att läsarna ser på något som de egentligen inte borde. Tillsammans med rubriken konnoterar det att Bobbys mamma är ledsen och känner ånger. Rubriken är ett citat men det framgår inte när hon skulle ha uttalat orden. Läsaren kan dock dra slutsatserna att hon uttalat dem vid jordfästningen när hon gråter.

¹¹⁵ Ibid.

¹¹⁶ Ibid.

¹¹⁷ Essen, Ebba von och Rehn, Kai, Tårarna vid Bobby grav. Mamman kan visa sina känslor för första gången, *Aftonbladet*, 2006-06-08.

¹¹⁸ Ibid.

¹¹⁹ Ibid.

Båda tidningarna skriver om avsaknaden av mammans tårar vid den föregående rättegången. Tårarna borde enligt tidningarna ha kommit i rättssalen och journalisterna blir lättade de väl bryter fram på begravningen. Här skrivs en förväntan fram, en oskriven norm för hur de sörjande ska bete sig och hur de ska sörja på rätt sätt. Tårarna är beviset på att Bobbys mamma sörjer, att hon inte är genomgående ond utan har goda och försonande drag. Enligt Lutz är kvinnor som gråter är mer benägna att få omgivningen att känna medkänsla och sympati för den sörjande.¹²⁰ I slutet av artikeln får mamman närmast symboliskt många kramar av andra begravningsgäster – även av de som till en början verkar tveka.

Mediernas beskrivningar av mammans tårar för tankarna till katarsis, vid graven kan hon ge utlopp för sin känslor och rena sig själv.¹²¹ Tårarna gör henne till en mor, även om hon inte, på grund av sin medverkan i Bobbys död, kan ta rollen som en god och beskyddande mor fullt ut. Båda tidningarna beskriver hennes ensamhet och mående på ett sympatiskt sätt. Det är synd om Bobbys mamma. Hon är en förbrytare med mänskliga drag, någon som kan förlåtas för vad hon gjort, en gärningsman som samtidigt blivit ett offer. Som sörjande är det henne som läsarna ska identifiera sig med. Det är intressant att konstatera att Bobbys mamma till skillnad från andra kvinnliga förövare som exempelvis Christine Schürer, som mördade Max och Saga, får mer mänskliga drag. Bobbys mamma ligger på marken och vem vill sparka på någon som redan ligger ner? Journalisternas medkännande med en av gärningsmännen i Bobby-fallet kan möjligtvis ha att göra med att hon är kvinna. Journalisterna verkar försöka hitta försonande drag som läsaren ska kunna sympatisera med. Skulden för Bobbys död läggs snarare på styvpappan och på så sätt förstärks bilden av Bobbys mamma som ett offer.¹²²

Att göra ett kommutationstest och byta ut Bobbys mamma mot en manlig förövare som bidragit till sitt barns död visar hur omöjligt det skulle vara att skildra en mordåtalad pappa på liknande sätt.¹²³ Att låta en mordåtalad pappa delta i sitt barns begravning, att beskriva honom på samma känslösamma och sentimentala sätt känns osannolikt. Vi förmodar att det har med föreställningar om moderskapet att göra och kulturella normer som att “en mor är alltid en mor”.¹²⁴

¹²⁰ Lutz, s. 186f.

¹²¹ Lutz, s. 115ff.

¹²² Danielson, Kerstin, Pojkens mormor: Nu känns det lite ljusare och lättare, *Aftonbladet*, 2006-06-08.

¹²³ Att göra ett kommutationstest innebär att byta ut uttryck i texten mot något annat för att undersöka om betydelsen förändras, i detta exempel en mamma mot en pappa. Fiske, John, *Kommunikationsteorier: en introduktion*, Borås: Wahlström & Widstrand, 1997, s. 147f.

¹²⁴ Wahlgren, Anna, Prästen: Hon kan väcka hat. Oro för reaktionerna på mammans besök i kyrkan, *Expressen*, 2006-06-07.

Långväga pappor får visa känslor

Papporna har hittills varit perifera i de texter vi analyserat. Englas styvpappa medverkar visserligen i artiklarna och på några bilder, men är långt ifrån så framträdande som Englas mamma. Bobbys styvfar var drivande i misshandeln och omtalas i artiklarna men intervjuas inte. Om Bobbys riktiga pappa står det bara att han väljer att inte komma till Bobbys begravning. I Max och Sagas fall finns det två "pappor" med i bilden: styvpappan de bodde med och deras biologiska far Nicklas Jangestig, som medverkat en hel del i medierna.¹²⁵ I skildringen av minnesstunden skriver *Aftonbladet* att styvpappan inte orkar delta men att han smyger in en egen dikt till barnen.¹²⁶ Nicklas Jangestig beskrivs på avstånd. *Expressen* återger ett uttalande av pappan i sin gestaltning och beskriver honom på följande sätt: "när man tittade in i hans ögon var det som att se rakt in i tragedin".¹²⁷ Pappans smärftfulla brev till barnen återges som grafiska element i tidningarnas gestaltningar och på så sätt kan läsaren "förstå" hans känslor.

I Yaras fall uteblir istället modern, då endast en av föräldrarna tilläts komma till Sverige för att vara med på begravningen.¹²⁸ *Expressen* möter upp pappan, Mohammed Alnajjar, på Arlanda när han för första gången sätter fötterna på svensk mark, som om han vore en rockstjärna eller känd politiker.¹²⁹ *Aftonbladet* följer i sin tur med honom på flygplanet från Stockholm till Blekinge, vidare till brottsplatsen och det provisoriska altaret där människor har satt ljus, blommor och nallar för att hedra Yara. Artikeln avslutas med att pappan tar ett djupt andetag och går in genom bårhusets dörr för att titta på sin avlidna dotter. Pappan berättar om sin sorg och ilska och artikeln ger utrymme för pappans gråt. Det berättas att Mohammed Alnajjar gråter på flyget och på dragarbilden visas en förtvivlad och gråtande pappa upp – han sitter på knä framför ett minnesaltare och håller händerna framför sig i bön.¹³⁰ Enligt Ekenstam uttrycker den västerländska kvinnan känslor medan den

¹²⁵ Nicklas Jangestig pratar ut i media om sina känslor för barnen. Hans sorg är djup och han visar en sårbar sida av sig själv. Han framstår ha skuldskänslor och svårt att klara av sitt arbete. Karlsson, Mia, "Hat och saknad går om vartannat inom mig", *Expressen*, 2008-07-31; Edblom, Kristina, Jag bröt ihop totalt: Nicklas Jangestig talar ut om hur han blev anklagad för att ha mördat sina barn, *Aftonbladet*, 2008-05-16; Karlsson, Mia, "Max och Saga hade varit så nyfikna" - Nicklas Jangestig ska bli pappa igen efter tragedin i Arboga: "Det är en ljusning", *Expressen*, 2008-11-12; Karlsson, Mia, Max och Saga ska få syskon, *Expressen*, 2008-11-12.

¹²⁶ Edblom, Kristina, "Lek med änglarna nu, mina älskade vänner", *Aftonbladet*, 2008-05-11.

¹²⁷ Karlsson, Mia, "Hjärtat värker": Mamman och pappans gripande avskedsbrev till Max och Saga, *Expressen*, 2008-05-11.

¹²⁸ Yaras mamma nämns ett fåtal gånger: när hon deltar i begravningen via Skype och då Yaras pappa säger att han hade velat ha henne vid sin sida. Ölander, Micke, En sorgens dag när Yara, 8, begravs, *Kvällsposten*, 2014-06-05. <https://www.expressen.se/kvallsposten/en-sorgens-dag-nar-yara-8-begravs/> (Hämtad 2017-11-08).

¹²⁹ Schönstedt, Tommy, Yaras pappa har landat i Sverige, *Expressen*, 2014-06-04.

¹³⁰ Lindberg, Staffan, "Vill veta hur hon dog", *Aftonbladet*, 2014-06-04.

västerländska moderne mannen är behärskad i sina känslouttryck och sällan gråter offentligt. Forsbergs forskning har också visat att kvinnor ofta är de gråtande i sorgeberättelserna.¹³¹ Bilden av Yaras pappa kan därför ses som unik. Om vi utför ett kommutationstest och byter ut honom mot en svensk pappa klarnar anledningen ytterligare. Det är svårt att föreställa sig att framställa en svensk man på ett så sårbart och utsatt sätt som när han gråter ut sin förtvivlan. Även om manlig gråt, enligt Ekenstam, blivit mer *comme-il-faut* under senare årtionden, är det fortfarande inte helt accepterat för en svensk man att gråta offentligt. En anledning till att vi inte reagerar på skildringen av Yaras pappas gråt kan bero på hans kulturella och religiösa bakgrund som muslim. Vi sympatiserar med honom samtidigt som det finns ett kulturellt avstånd. Han är del av en kultur som kanske läsarna inte är införstådda med. Till Walter et al:s sociala faktorer som kön, ålder och status, skulle vi vilja tillägga kulturell tillhörighet som en betydande faktor för hur medierna framvisar sorg och gråt. Eftersom Yaras pappa inte heller tillhör gemenskapen “vi som bor i Sverige” kan medierna få friare tyglar i sina gestaltningar. I bevakningen av själva begravningsdagen nämns också pappans gråt och tårar i kvällstidningarnas artiklar. I *Aftonbladet* beskrivs pappan med ord som “sörjande”, “blicken är tårögd”, “han gråter”.¹³² I *Expressen* beskrivs det hur han bryter samman under begravningen och tvingas gå till sidan och bli tröstad.¹³³ Bilderna från Yaras begravning är mycket närgångna och detta kan bero på de kulturella skillnaderna. *Aftonbladet* gör ett bildspel till en webbartikel om begravningen, där Mohammed Alnajjar medverkar i sex av de sju bilderna.¹³⁴ Två av bilderna skildrar själva minnesgudstjänsten och visar bland annat när Yaras pappa, tillsammans med andra män, står runt dotterns kista och ber. På andra helbilder syns Yaras pappa och männen bära kistan till gravplatsen. På de sista bilderna fyller Mohammed Alnajjar tillsammans med männen igen dotterns grav med jord. En bild visar när han ligger på knä i sina finkläder, bredvid Yaras runa som märker ut gravplatsen, och plattar till jorden med sina händer.¹³⁵ Även *Expressen* visar i bild när pappan med hjälp av en spade täcker dotterns grav med jord. I artikeln nämns det vid fyra tillfällen att han begraver sin

¹³¹ Forsberg, 2012, s. 50f.

¹³² Dawod, Nivette, Pappan: “Värsta dagen i mitt liv”, *Aftonbladet*, 2014-06-05. <https://www.aftonbladet.se/nyheter/article19008676.ab> (Hämtad 2017-11-08)

¹³³ Ölander, Micke, Pappan begravde Yara med sina egna händer, *Kvällsposten Expressen*, 2014-06-05. <https://www.expressen.se/kvallsposten/pappan-begravde-yara-med-sina-egna-hander/> (Hämtad 2017-11-08).

¹³⁴ Dawod, Nivette, Pappan: “Värsta dagen i mitt liv”, *Aftonbladet*, 2014-06-05. <https://www.aftonbladet.se/nyheter/article19008676.ab> (Hämtad 2017-11-08).

¹³⁵ I *Aftonbladets* papperstidning följande dag publiceras bilden där han tillsammans med andra män ber vid Yaras kista och bilden då han liggandes på knä plattar till jorden på graven med sina händer. Dawod, Nivette, “Den värsta dagen i mitt liv”, *Aftonbladet*, 2014-06-06.

dotter “med sina egna händer”.¹³⁶ Båda kvällstidningarnas artiklar framvisar att det rör sig om muslimska seder som skiljer sig från de svenska. När den svenska begravningsentreprenören kommenterar att “det är en väldigt fin tradition i den här religionen” blir ett “vi och dom” allt tydligare.¹³⁷

I *Aftonbladets* skildring blir Yaras pappa också en tröstande pappa. Trots att han har svår sorg och inte har sovit på något dygn får han trösta de vuxna. Bland annat slänger en man sig i Mohammed Alnajjars armar och gråter hejdlöst.¹³⁸

Medierna som sorgedirigenter: Att gråta tillsammans

Billigs teori om banal nationalism grundar sig på att föreställningen av en nation inte alltid är synlig i nyhetstexter, utan snarare är en del av ett bredare ideologiskt diskursivt medvetande. Han använder termen “osynligt flaggviftande”, något som kan manifesteras genom gemensamma minnesstunder som hela nationen engagerar sig i och kan definieras i.¹³⁹ Kvällstidningarnas sätt att sorgedirigera kan kopplas till osynligt flaggviftande i form av olika uppmaningar att delta i sorgen; som läsare bjuds vi in till att vara med framför kistan och gråta med offrens anhöriga. Även Forsberg har i sin forskning kunnat påvisa att nyhetsartiklar av den här typen bjuder in sina läsare till en gemenskap i sorgen och hur de vägleds i texterna som berör sorgedyttringar och ritualer.¹⁴⁰ Tidningarna använder sig av olika (retoriska-) metoder för att applicera den här effekten. Ett av dessa är användningen av ordet “vi” som en gemenskapsmarkör. Kitch har dragit slutsatsen att användningen av ordet “vi” i amerikanska nyhetsrapporteringar är synonymt med det amerikanska folket. Vidare menar hon att journalisterna väljer att framlägga en gemenskap i rapporteringen om sorgen till fördel för de nationella idealen. På så sätt kan en stad eller en person representera en hel nation.¹⁴¹ Det är svårt att bortse från att även de svenska rapporteringarna kring fallen konnoterar till en större, nationell gemenskap i sättet de använder ordet “vi” på. En symbol för både det nationella minnet och en uppmaning till gemenskap kan man tolka ur *Aftonbladets* vinjett “Barnen vi inte glömmer”.¹⁴² Vidare visar journalisten sin närvaro i artikeln “Tack för att vi fick vara

¹³⁶ Ölander, Micke, Pappan begravde Yara med sina egna händer, *Kvällsposten Expressen*, 2014-06-05. <https://www.expressen.se/kvallsposten/pappan-begravde-yara-med-sina-egna-hander/> (Hämtad 2017-11-08).

¹³⁷ Dawod, Nivette, Pappan: “Värsta dagen i mitt liv”, *Aftonbladet*, 2014-06-05. <https://www.aftonbladet.se/nyheter/article19008676.ab> (Hämtad 2017-11-08).

¹³⁸ Ibid.

¹³⁹ Billig, s. 10.

¹⁴⁰ Forsberg, 2012, s. 36.

¹⁴¹ Kitch och Hume, s. xxii, 189.

¹⁴² *Aftonbladet*, Vinjetten “Barnen vi inte glömmer”, *Aftonbladet*, 2008-05-10, s. 6-13.

med”¹⁴³ genom att själv öppet gråta i texten. Skribenten ställer sig dessutom positiv till att Englas begravning direktsändes i tv. Genom “vi”-begreppet blir journalisten en talesperson för det svenska folket och läsarna styrs mot en specifik riktning i sorgearbetet, istället för att själva tolka texten. I en annan artikel om Saga och Max står det: “Vi borde gjort mer för att rädda er”.¹⁴⁴ “Vi”-et kan här istället tolkas som en symbol för det svenska folket som ett maskineri där alla bär ansvar för att bibehålla ett fungerande system. Carina Höglund stämde staten för mordet på sin dotter, då Englas mördare tidigare fått en livstidsdom år 2000 och därmed inte kunna gå fri.¹⁴⁵ Detta framhölls ytterligare då kriminologer menade att mordet på henne hade kunnat undvikas.¹⁴⁶ Även i fallen som rörde Bobby och Yara ställdes svenska myndigheter till svars för barnens död. Bobby var i perioder frånvarande från skolan då han fick utstå grov misshandel i hemmet. Trots detta genomfördes ingen utredning förrän Bobby var död. Till följd av detta trädde lex- Bobby i kraft 2008. Lagen innebär att en särskild barnskyddsutredning ska genomföras när ett barn dött på grund av huvudsakligen våld, för att hitta luckor och fel i systemet och förhindra att det händer igen.¹⁴⁷ Sex år senare upprepas likväl situationen i mordet på Yara. Läsaren får ta del av Mohammed Alnajjars tankar om Sverige då han anklagar svenska myndigheter för sin dotters död. Han uttrycker sin ilska över hur detta kunnat hända i Sverige, landet han drömt om och ansett vara tryggt. Han förstår inte heller varför personalen på Yaras skola inte ingrep, trots att Yara visade tydliga tecken på grov fysisk misshandel.¹⁴⁸ Karlskrona kommun redovisade i en artikel de brister som gjorde att sociala myndigheter inte ingrep trots den inskickade polisrapporten i Yara-fallet. Skulden lades på bristande rutiner för akuta postärenden och personalens arbetsbörda. Kommunen beskyllde i sin tur rektorn på Yaras skola, som blev avstängd från sitt arbete och senare försökte ta sitt liv.¹⁴⁹ Liksom i fallet Bobby kan vi se att Yaras död blottlägger sprickor i fasaden på det svenska väldfärdssamhället: “Hon var av det svenska samhället placerad i den familj där hon dog.”¹⁵⁰ Liksom ett offer och en förövare behöver varje konflikt en syndabock.

¹⁴³ Tagesson, Eric, Tack för att vi fick vara med, *Aftonbladet*, 2008-05-11.

¹⁴⁴ Svensson, Britta, I dag tänker vi alla på er, *Expressen*, 2008-05-10.

¹⁴⁵ Carina Höglund förlorade tvistemålet. Eriksson, Hedvig och Niang, Matilda, Englas mamma stämde staten - förlorade, *SVT Nyheter*, 2013-03-21. <https://www.svt.se/nyheter/i-dag-avgors-tvisten-mellan-englas-mamma-och-staten> (Hämtad 2018-01-04).

¹⁴⁶ Jacobson, Therese och Persson, Lotta, Leif GW Persson: Mordet på Engla hade kunnat undvikas, *Sveriges Radio P4 Gävleborg*, 2010-02-04. <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=99&artikel=3419852> (Hämtad 2017-10-27).

¹⁴⁷ Divinyi, Sandra, Bobby - ett öde som berörde ett helt land, *Expressen*, 2016-01-17.

¹⁴⁸ Ibid.

¹⁴⁹ Sjögren, Helena, Rektorns fru om svåra tiden efter bilkraschen, *Expressen*, 2015-12-13.

¹⁵⁰ Svensson, Britta, Var fanns den vuxna som värnade om Yara?, *Expressen*, 2014-05-03.

Genom att ställa sig mot staten som en gemensam fiende, menar Herzfeld att människor kan känna en typ av osynlig nationell samhörighet.¹⁵¹

Vikten av det gemensamma sörjandet understryks för att alla inblandade – offrens anhöriga såväl som läsaren – ska kunna få ett värdigt avslut. En domprost säger i en artikel att “vi människor är skapade för gemenskap,” där hon uttrycker att det blir ett misslyckande om sorgen stannar i det privata.¹⁵² Kyrkoherden som höll i Max och Sagas minnesstund yttrar sig på liknande sätt:

“Att ge alla möjlighet att delta tror jag är nödvändigt. Det blir dels ett sätt att visa sin sympati med familjen men också ett sätt att bearbeta sina egna känslor och sin egen sorg. [...] Det ger människor möjlighet att markera ett avslut.”¹⁵³

Teorin om tårarna som en helande och renande kraft går långt tillbaka i historien och att sörja gemensamt får ett symboliskt avslut.¹⁵⁴

När SVT sände Englas begravning valde de att inte visa när de närstående tog farväl vid kistan. Tidningarna var, som tidigare nämnts, inte blyga med att använda sig av bilderna som togs vid tillfället. Läsaren får vara med hela vägen, även när tv-kamerorna stängts av. Den här typen av nyhetsrapportering är snarare underhållande än informativ. Nyheterna gör intrång i offrens privatliv i försök att erbjuda sensationella och melodramatiska berättelser. Detta benämner Lule som sorgepornografi.¹⁵⁵ Publiken matas med död och tragik i nyheterna, och ju mer som visas, desto mer explicit och närgånget måste materialet vara för att tidningarna ska behålla läsarnas intresse.¹⁵⁶ Enligt Billig är det märkbara händelser som sticker ut från vardagen som gör att vi blir påmind om vår nationella gemenskap.¹⁵⁷ Efter att barnens död blivit just en nationell angelägenhet, red både *Aftonbladet* och *Expressen* på popularitetsvägen och startade kampanjer i olika syften. Genom att bevaka dessa skapar tidningarna sina egna nyheter. I fallet Bobby handlar flera artiklar om själva kampanjerna och man kan se hur tidningarnas rapporteringar påverkar varandra. *Expressen* uppmanade sina läsare att skicka in 15 kronor som oavkortat skulle gå till Bris, och för varje inskickad peng skulle företaget Euroflorist utan vinst skänka en röd ros till Bobbys begravning. Kampanjen

¹⁵¹ Herzfeld, s. 1.

¹⁵² Eriksson, Niklas, “Många är drabbade av äkta sorg”, *Aftonbladet*, 2008-05-10.

¹⁵³ Karlsson, Mia, “De spred glädje under sin korta tid hos oss”, *Expressen*, 2008-05-10.

¹⁵⁴ Lutz, 115ff.

¹⁵⁵ Lule, s. 58.

¹⁵⁶ Walter, Tony et al, s. 18.

¹⁵⁷ Billig, s. 46.

fick ett enormt intresse och *Expressen* samlade in 900 000 kronor och 29 049 rosor.¹⁵⁸ Vidare skrivs det att ett stenhuggeri i Malmö läst om *Expressens* insamling och därför ville bidra med att tillverka Bobbys gravsten utan kostnad. Dagen efter begravningen publicerar *Expressen* ett uppslag på Bobbys kista, omgiven av alla röda rosor som tidningens läsare bidragit med. I artikeln nämns ordet "rosor" 16 gånger och tre gånger understryks det att *Expressen* har skänkt dem.¹⁵⁹ Även *Aftonbladet* tar bilder i kyrkan, men väljer att publicera en närbild på kistan och undviker på så sätt *Expressens* uppseendeväckande roshav. De närmare 30 000 rosorna borde varit en självklar del i rapporteringen, men troligtvis ville *Aftonbladet* undvika att göra reklam för konkurrenten. *Aftonbladet* höll i en liknande insamling tillsammans med Rädda Barnen och TV4 och hade vid artikelns publicering samlat in 4 257 484 kronor.¹⁶⁰ På grund av kvällstidningarnas kampanjer engageras ett stort antal människor att göra en god gärning i det sorgliga som skett. På liknande sätt bad *Aftonbladet* läsarna att skicka in hälsningar och teckningar till Englas familj. Tidningen fick in tusentals kondoleanser av olika slag som *Aftonbladet* lät binda in till en bok, *Englaboken*, som gavs till Englas mamma och styvpappa. *Aftonbladet* publicerade artikeln "Englas mamma tackar läsarna för stöd och omtanke" där Englas mamma uttrycker: "Jag läser hälsningarna och gråter".¹⁶¹ Lundgren ställer den öppna frågan om dessa engagemang till sorgeyttringar kan utgöra någon form av identifikation eller odödlighetsskapande för den egna individen, något som kan återkopplas till de tidigare påståenden om att alla måste få ett avslut på det som skett.¹⁶² Det vi kan se här är ett fokusskifte som flyttats från att journalisterna skriver om allmänhetens sorg, till att allmänheten själva kontaktar journalisterna, eller i det här fallet samverkar med tidningarna, för att skapa nyheter om sig själva och sin egen sorg. Det finns normer för hur vi ska bete oss i en sorgprocess; samtidigt utbildar massmedierna oss i nya, moderniserade sätt att sörja på.¹⁶³

Berättelserna om Engla och Lisa Holm har en rakare och enklare dramaturgi där läsarna är delaktig från början. Medierna rapporterar från de båda flickornas försvinnande och läsarna kan följa dramernas utveckling. På så sätt blir flickornas öden till en av medierna skapad nationell angelägenhet. "Man får samtal från hela landet om delaktighet, från

¹⁵⁸ Lagerström, Tina, 29 049 röda rosor - och snart en miljon kr, *Expressen*, 2006-06-07.

¹⁵⁹ Hultén, Marie och Schönstedt, Tommy, 29 049 farväl, *Expressen*, 2006-06-08.

¹⁶⁰ Kadhammar, Peter, Liten kista för liten pojke. Allt var så glasklart - utom varför Bobby tvingades lida, *Aftonbladet*, 2006-06-08.

¹⁶¹ Tagesson, Erik, Englas mamma tackar läsarna för stöd och omtanke, *Aftonbladet*, 2008-05-10.

¹⁶² Lundgren, s. 156.

¹⁶³ Billig, s. 193f.

människor som känner att detta är svårt”, säger komministern Lars Tullberg som håller i Lisa Holms begravning.¹⁶⁴ Det beskrivs att “flickans försvinnande och död har väckt en våg av känslor genom Sverige”, att “[hennes död] är djupt tragisk för oss alla” och att “hela Sverige stannade upp”.¹⁶⁵ Med formuleringar som “hela Sverige höll andan under letandet efter Lisa” skrivs det fram att hennes död engagerat hela landet. I en artikel uttrycks det att “Blomberg är paradiset på jorden”; ingen förväntade sig att detta skulle hända här.¹⁶⁶ Ett genomgående tema i bildmaterialet är just den idylliska framställningen av platserna kring barnens begravningar, som samtliga skedde under vår- och sommarmånaderna. Det är grönskande miljöer och solsken på vita kyrkfasader.

Lisa Holm kan sedermera tolkas som en arketyper av svenskhet: hon är en söt, blond och blåögd 17-årig ung kvinna som bor i ett litet samhälle i Sverige: “Alla känner vi en Lisa.” Hon gillade att sjunga Lasse Berghagen, klä ut sig och resa.¹⁶⁷ Komministern poängterar dessutom att det här den första begravningen han håller där det rör sig om mord.¹⁶⁸ Det hör alltså till ovanligheterna och blir därför ännu mer chockerande och får större nyhetsvärde. Det sker en mängd mord varje år i Sverige, men endast ett fåtal uppmärksammas av medierna. Walter et al. berättar att privatpersoner som omkommer i svåra olyckor eller brott får större nyhetsvärde, för att deras död bryter vardagslunken och passar väl in på tidningarnas mediedramaturgi.¹⁶⁹ I en av artiklarna om Lisa Holm skriver journalisten:

“Vissa mord förblir notiser i tidningarna. Andra skakar om och berör ett helt land. För människor som aldrig har mött den döda att känna djupaste sorg.”¹⁷⁰

Även här antyds en nationell gemenskap i sorgearbetet. I Lisa Holms fall var tusentals människor inblandade i sökandet efter henne och rapporteringen kring händelsen var stor. Det var svårt att undvika fallet i nyhetsmedierna och därför kan begravningen ses som ett slags naturligt avslut för alla som varit med från början.¹⁷¹

¹⁶⁴ Tidningarnas Telegrambyrå, Lisa Holms begravning väcker känslor, *Aftonbladet*, 2015-07-06.

¹⁶⁵ Ronge, Johan, Komministern: “Djupt tragiskt att det handlar om mord”, *Expressen*, 2015-07-06. <https://www.expressen.se/gt/komminitern-djupt-tragiskt-att-det-handlar-om-mord/> (Hämtad 2017-12-08).

¹⁶⁶ Ronge, Johan, Familjens sista avsked till Lisa: Hundratals människor kom för att ta farväl av den mördade 17-åringen, *Expressen*, 2015-07-08.

¹⁶⁷ Roos, Malin, När man är 17 ska man inte dö, *Aftonbladet*, 2015-07-07.

¹⁶⁸ Ronge, Johan, Familjens sista avsked till Lisa: Hundratals människor kom för att ta farväl av den mördade 17-åringen, *Expressen*, 2015-07-08.

¹⁶⁹ Walter, Littlewood, Pickering, 2000, s. 17.

¹⁷⁰ Lindberg, Staffan, Det sista avskedet ville aldrig ta slut, *Aftonbladet*, 2015-07-07.

¹⁷¹ Ronge, Johan, Familjens sista avsked till Lisa: Hundratals människor kom för att ta farväl av den mördade 17-åringen, *Expressen*, 2015-07-08.

Avslutande diskussion

I resultatet av vår studie har vi kunnat påvisa att offrets anhöriga får ta stor plats i medieutrymmet. De har till uppgift att berätta om offret samt instruera läsarna om hur de ska sörja. När de anhöriga gestaltar offret framhåller de dess goda egenskaper och inte sällan upphöjs den döde till en hjälte. Genom medierna lär vi känna offret som på grund av sin spektakulära död blir en offentlig person.

Sorgeberättelserna publiceras på nyhetssidorna men frångår ofta nyhetstextens strikta form och blir snarare underhållande än informativa. Berättelserna passar den marknadsmässiga journalistiken då tidningarna skildrar begravningarna på ett mycket närgående och känslösamt sätt, ibland på gränsen till vad som kan anses vara etiskt korrekt.

Vidare finns det normer och "sorgemanuskript" kring sorgens processer som de sörjande förväntas följa. Gråten är ett etablerat kvinnligt känslouttryck för sorg och när mödrarnas tårar uteblir fokuserar medierna istället på kvinnornas styrkor. När mammorna väl gråter redovisas tårarna tacksamt och noggrant i artiklarna. Mytbilden om den goda modern är så etablerad i berättelserna att till och med en kvinnlig gärningsman blir skildrad på ett sympatiskt sätt: "En mor är alltid en mor".¹⁷² Den manliga medialiserade gråten är återhållen i västvärlden, men när mannen kommer från en annan kultur kan medierna framvisa sorgen på ett intimt sätt genom att understryka de kulturella skillnaderna.

Kvällstidningarna själva har stor inverkan på rapporteringen om och kring begravningarna. Genom sina insamlingar och kampanjer skapar de sina egna nyheter och verkar i symbios med läsarna för att forma en nationell gemenskapskänsla. Medierna dirigerar läsarna på vilka sätt de ska sörja och poängterar vikten av att delta i offentliga sorgeritualer. På så sätt blir läsarna en del i sorgens gemenskap.

Genom den propositionella framställningen av mediernas sorgedirigering tillåts emellertid inte läsaren att själv bearbeta eller problematisera eventuella konflikter i texterna, som i fallet med Bobbys mamma eller Englas direktsända begravning: Tolkningarna kommer färdigpaketerade.

Vi kan även se denna trend av underhållande journalistik som en typ av modern tragedi som är till för att nyhetskonsumenten ska frigöra sina känslor och renas från sorgen och få ett avslut. Samtidigt har vi kunnat se hur den mediala sorgedirigeringen sammanfört folket i nationen. Läsarna bjuds in till en gemenskap i en idyllisk framställning av Sverige

¹⁷² Wahlgren, Anna, Prästen: Hon kan väcka hat. Oro för reaktionerna på mammans besök i kyrkan, *Expressen*, 2006-06-07.

eller förenas i missnöje gentemot svenska myndigheter som beskylls för barnens död. Sammanfattningsvis har studien visat att mediernas delaktighet och sorgedirigering haft en mycket viktig roll i rapporteringen av såväl de anhörigas sorg som nationens gemensamma sorgesytringar. Barnens offentliggjorda död har berört och engagerat ett helt folk och successivt lärt oss nya sätt att sörja gemensamt på. Det är svårt att som läsare att värja sig mot de dödade barnen när vi möter deras blickar på tidningarnas löpsedlar och förstasidor eller när journalisterna formulerar dramatiska och slagkraftiga meningar som: "Deras öde skakade hela Sverige".¹⁷³

Som vidare forskning skulle vi finna det intressant att göra internationell studie för att undersöka hur fenomenet med privatpersoners begravningar bevakas i den övriga världen. Kan vi se länder eller kulturer som är mer återhållsamma eller vice versa gällande exempelvis bildmaterial och intervjuer med anhöriga? Ett annat förslag är att göra en komparativ studie i Sverige, för att urskilja likheter och/eller skillnader i hur invandrare respektive infödda svenskars sorgesytringar gestaltas i medierna. Det skulle även vara tänkbart att genomföra någon form av kvalitativ intervjustudier med journalister som intervjuat anhöriga som mist en närstående genom mord eller olycka. Hur tänker journalisterna kring etiken och vad bör prioriteras; att tidningen ska sälja nyheter eller att visa respekt för de anhöriga?

¹⁷³ Edblom, Kristina, Max & Sagas fond, *Aftonbladet*, 2008-05-10.

Käll- och litteraturförteckning

Tryckt material

- Aftonbladet*, Läsarnas brev till Engla, *Aftonbladet*, 2008-05-09.
- Aftonbladet*, Vi får dela de ljusa minnena av Engla, *Aftonbladet*, 2008-05-11.
- Aftonbladet*, Vinjetten "Barnen vi inte glömmer", *Aftonbladet*, 2008-05-11, s. 6-13.
- Anderson, Benedict, *Imagined Communities*, andra uppl, London: Verso, 1991.
- Andersson, Carl V, Detta har hänt i Arbogafallet, *Expressen*, 2008-10-14.
- Axelsson, Jan, Därför sände vi begravningen, *Expressen*, 2008-05-11.
- Bauman, Zygmunt, *Döden och odödligheten i det moderna samhället*, Göteborg: Daidalos, 1992.
- Berg, Katarina, 1995 – sommaren Kungälv aldrig kommer att glömma, *Kungälv-Posten*, 2015-08-11.
- Billig, Michael, *Banal Nationalism*, London: Sage, 1995.
- Bjørklid, Ole Martin och Bjørkeng Per Kristian, Silje frøs i hjel, viser obduksjon, *Aftenposten*, 1994-10-19.
- Björne, Filip, Ett sista farväl till Ahmed Obaid, *Sydsvenskan*, 2016-01-29.
- Brussel, Leen Van och Carpentier, Nico, *The Social Construction of Death: Interdisciplinary Perspective*, Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, 2014.
- Carsall, Anna, Jag tänker på Max och Saga hela tiden, *Må bra*, 2016-04-21.
- Cleris, Johannes, Tidningsdöden kryper allt närmare, *Tidningarnas Telegrambyrå*, 2015-03-04.
- Damsgaard, Eirik, En by tok farvel, *Bergens Tidende*, 2000-05-31.
- Danielson, Kerstin och Essen, Ebba von, Mamman får komma på Bobbys begravning, *Aftonbladet*, 2006-06-06.
- Danielson, Kerstin, Pojkens mormor: Nu känns det lite ljusare och lättare, *Aftonbladet*, 2006-06-08.
- Dahlgren, Peter, Vad säger medierna och vad betyder de? I *Vilken metod är bäst - ingen eller alla?* Jarlbro, Gunilla (red), Lund: Studentlitteratur, 2000.
- Dawod, Nivette, "Den värsta dagen i mitt liv", *Aftonbladet*, 2014-06-06.
- Dickenson, Donna, Johnson, Malcolm och Katz, Jeanne Samson (red.), *Death, dying and bereavement*, andra uppl, London: SAGE Publications Ltd, 2000.
- Divinyi, Sandra, Bobby - ett öde som berörde ett helt land, *Expressen*, 2016-01-17.
- Edblom, Kristina, Arbogasyskonens pappa efter begravningen: Våra barn spred glädje och ljus omkring sig, *Aftonbladet*, 2008-05-10.
- Edblom, Kristina, "God natt, Max och Saga", *Aftonbladet*, 2008-05-10.
- Edblom, Kristina, Jag bröt ihop totalt: Nicklas Jangestig talar ut om hur han blev anklagad för att ha mördat sina barn, *Aftonbladet*, 2008-05-16.
- Edblom, Kristina, "Lek med änglarna nu, mina älskade vänner", *Aftonbladet*, 2008-05-11.
- Edblom, Kristina, Max & Sagas fond, *Aftonbladet*, 2008-05-10.
- Ekenstam, Claes, "En historia om manlig gråt". I *Rädd att falla: Studier i manlighet*, Ekenstam, Claes, Frykman, Jonas, Johansson, Thomas, Kuosmanen, Jari, Ljunggren, Jens och Nilsson, Arne, 50-123, Södertälje: Gidlunds Förlag, 1998.
- Ekström, Mats och Larsson, Larsåke (red.), *Metoder i kommunikationsvetenskap*, andra uppl, Lund: Studentlitteratur, 2013.

- Eriksson, Hedvig och Niang, Matilda, Englas mamma stämde staten - förlorade, *SVT Nyheter*, 2013-03-21.
- Eriksson, Niklas, "Många är drabbade av äkta sorg", *Aftonbladet*, 2008-05-10.
- Essen, Ebba von och Rehn, Kai, Tårarna vid Bobby grav. Mamman kan visa sina känslor för första gången, *Aftonbladet*, 2006-06-08.
- Expressen*, Vinjetten "Hejdå Engla, Saga och Max", *Expressen*, 2008-05-11, s. 10-15.
- Fiske, John, *Kommunikationsteorier: en introduktion*, Borås: Wahlström & Widstrand, 1997.
- Forsberg, Anette, Döden i nyhetstappning. Sorgejournalistik som vägledning och gemenskap. I *Döden i medierna. Våld, tröst och fascination*, Hirdman, Anja (red.), 34-54, Stockholm: Carlsson förlag, 2012.
- Gripsrud, Jostein, *Mediekultur, mediesamhälle*, tredje uppl, Borgå Finland: Bookwell AB, 2011.
- Gunne, Monica, Mammans styrka blir en tröst på minnesstunden för Max och Saga, *Aftonbladet*, 2008-05-11.
- Hanusch, Folker, *Representing death in the news: journalism, media and mortality*, Houndsmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, 2010.
- Hirdman, Anja (red.), *Döden i medierna. Våld, tröst och fascination*, Stockholm: Carlsson förlag, 2012.
- Herzfeld, Michael, *Cultural Intimacy. Social poetics in the Nation-state*, andra uppl. New York: Routledge, 2005.
- Holmberg, Karin, "Englas rektor höll minnestal", *Aftonbladet*, 2008-05-10.
- Hultén, Marie och Schönstedt, Tommy, 29 049 farväl, *Expressen*, 2006-06-08.
- Jarlbro, Gunilla (red), *Vilken metod är bäst - ingen eller alla?*, Lund: Studentlitteratur, 2000.
- Jarlbro, Gunilla, *Medier, genus och makt*, Lund: Studentlitteratur, 2006.
- Kadhammar, Peter, Liten kista för liten pojke. Allt var så glasklart - utom varför Bobby tvingades lida, *Aftonbladet*, 2006-06-08.
- Karlsson, Mia, "De spred glädje under sin korta tid hos oss", *Expressen*, 2008-05-10.
- Karlsson, Mia, "Hat och saknad går om vartannat inom mig", *Expressen*, 2008-07-31
- Karlsson, Mia, "Hjärtat värker": Mamman och pappans gripande avskedsbrev till Max och Saga, *Expressen*, 2008-05-11.
- Karlsson, Mia, "Max och Saga hade varit så nyfikna" - Nicklas Jangestig ska bli pappa igen efter tragedin i Arboga: "Det är en ljusning", *Expressen*, 2008-11-12.
- Karlsson, Mia, Max och Saga ska få syskon, *Expressen*, 2008-11-12.
- Karlsson, Michael och Strömbäck, Jesper (red.), *Handbok i journalistikforskning*, Lund: Studentlitteratur, 2015.
- Kitch, Carolyn, A news of feeling as well as fact: Mourning and memorial in American newsmagazines, *Journalism*, Vol 1, London: Sage publications, 2000.
- Kitch, Carolyn och Hume, Janice, *Journalism in a culture of grief*, New York: Routledge, 2008.
- Lagerström, Tina, 29 049 röda rosor - och snart en miljon kr, *Expressen*, 2006-06-07.
- Laugen, Stig Tore, År 2000, *Adresseavisen*, 2000-12-29.
- Lerner, Thomas och Svensson, Gert, Jag valde att vara öppen med min sorg, *Dagens Nyheter*, 2009-04-27.
- Lindberg, Staffan, "Det sista avskedet ville aldrig ta slut", *Aftonbladet*, 2015-07-08.
- Lindberg, Staffan, "Vill veta hur hon dog", *Aftonbladet*, 2014-06-04.
- Lindström, Lars, Farväl syster: När Englas syster sjunger brister det, *Expressen*, 2008-05-11.

Lundgren, Britta, *Oväntad död - förväntad sorg. En etnologisk studie av sörjandets processer*, Falun: Carlsson bokförlag, 2006.

Lule, Jack, *Daily news, eternal stories*, New York: The Guilford press, 2001.

Lutz, Tom, *Crying: The natural and cultural history of tears*, New York: W. W. Norton & Company Inc, 1999.

Malm, Christoffer, Ivarsson, Jerker och Lundsten, Roger, Tusentals letade - ingen ville tänka det ofattbara, *Aftonbladet*, 2015-06-21.

Nilsson, David Nannini, Vännerna tog farväl av Engla, *Aftonbladet*, 2008-05-10.

Nilsson, Kerstin, Begravningen är ovanlig, men här och nu helt rätt, *Aftonbladet*, 2008-05-11.

Nilsson, Maria, Bildjournalistikens innehåll. I *Handbok i journalistikforskning*, Karlsson, Michael och Strömbäck, Jesper (red.), 283–297. Lund: Studentlitteratur, 2015.

Nilsson, Marita, Jag kommer alltid att bära sorgen med mig, *Hemmets Journal*, 2010-10-28.

Norsk Telegrambyrå, Kristiansand sto stille under Lenas gravferd, *Norsk Telegrambyrå*, 2000-05-30.

Norsk Telegrambyrå, Sårt farvel med Silje Marie, *Aftenposten*, 1994-10-26.

Nygaard, Fridtjof, Gander, Frank, Rostad, Knut och Tetlie, Marius, Pappas siste farvel, *Verdens Gang*, 2000-05-31.

Parvaresh, Vahid och Capone, Alessandro, *The Pragmeme of Accommodation: The Case of Interaction around the Event of Death*, Cham: Springer International Publishing, 2017.

Persson, Andreas, Tusentals sörjde Ahmed Obaid, *Sydsvenskan*, 2016-02-04.

Pollack, Ester, *En studie i medier och brott*. Diss. Stockholm: Stockholms universitet, 2001.

Pollack, Ester, Morden, journalistiken och politiken, *Svenska Dagbladet*, 2003-10-22.

Pressens samarbetsnämnd, *Spelregler för press, tv och radio*, Stockholm: TU Service AB, 2010.

Ronge, Johan, Familjens sista avsked till Lisa: Hundratals människor kom för att ta farväl av den mördade 17-åringen, *Expressen*, 2015-07-08.

Roos, Malin, När man är 17 ska man inte dö, *Aftonbladet*, 2015-07-07.

Rosenberg, Göran, "Fel av SVT att sända Englas begravning", *Expressen*, 2008-05-02.

Schönstedt, Tommy, Får skydd på begravningen. Bobbys mamma: Jag vill ta ett sista farväl, *Expressen*, 2006-06-06.

Schönstedt, Tommy, Mamman: "Det finns inga ord", *Expressen*, 2008-05-10.

Schönstedt, Tommy, Alla får ta sitt farväl av Engla, *Expressen*, 2008-05-04.

Schönstedt, Tommy, Yaras pappa har landat i Sverige, *Expressen*, 2014-06-04.

Schönstedt, Tommy och Hultén, Maria, 29 049 farväl, *Expressen*, 2006-06-08.

Sjögren, Helena, Rektorns fru om svåra tiden efter bilkraschen, *Expressen*, 2015-12-13.

Solbrække, Karianne och Hansen, Frode, Et stille farvel fra et helt folk, *Dagbladet*, 2000-05-31.

Svensson, Britta, I dag tänker vi alla på er, *Expressen*, 2008-05-10.

Svensson, Britta, Var fanns den vuxna som värnade om Yara?, *Expressen*, 2014-05-03.

Söderberg, Lars, Farväl, John, *Aftonbladet*, 1995-08-25.

Tagesson, Erik, Englas mamma tackar läsarna för stöd och omtanke, *Aftonbladet*, 2008-05-10.

Tagesson, Eric, Tack för att vi fick vara med, *Aftonbladet*, 2008-05-11.

Tagesson, Eric, 10-åriga Bobbys öde skakade hela Sverige, *Aftonbladet*, 2012-06-08.

Wahlgren, Anna, Prästen: Hon kan väcka hat. Oro för reaktionerna på mammans besök i kyrkan, *Expressen*, 2006-06-07.

Walter, Tony, Littlewood, Jane och Pickering, Michael, Death in the news: the public invigilation of private emotion. I *Death, dying and bereavement*, Dickenson, Diana, Johnson, Malcolm och Katz, Jeanne Samson (red.), 14-27, andra uppl, London: SAGE Publications Ltd, 2000.

Wennerholm, Magnus och Jangestig, Emma, *Varför gråter inte Emma?*, Stockholm: Forum, 2010.

Otryckt material

Andersson, Carl V, Detta har hänt i Arbogafallet, *Expressen*, 2008-10-14. <https://www.expressen.se/nyheter/detta-har-hant-i-arbogafallet/> (Hämtad 2017-12-27).

Andersson, Magnus och Strömberg, Lars-Olof, Vännernas gripande farväl av Ahmed, 16, *Kvällsposten*, 2017-01-28. <https://www.expressen.se/kvallsposten/vannernas-gripande-farval-av-ahmed-16/> (Hämtad 2017-12-19).

BBC News, A death that shocked the nation, *BBC News*, 1999-12-16. http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/297023.stm (Hämtad 2017-12-11)

Behdjou, Behrang, Barnmördarna jagas på Facebook, *Expressen* 2007-12-07. <https://www.expressen.se/nyheter/barnmordarna-jagas-pa-facebook/> (Hämtad 2017-12-11).

Coslett, Paul, Murder of James Bulger, 2008-04-01, *BBC*, http://www.bbc.co.uk/liverpool/content/articles/2006/12/04/local_history_bulger_feature.shtml (Hämtad 2017-12-11).

Dawod, Nivette, Pappan: "Värsta dagen i mitt liv", *Aftonbladet*, 2014-06-05. <https://www.aftonbladet.se/nyheter/article19008676.ab> (Hämtad 2017-11-08).

Eklundh, Johanna, Fallet Yara: Detta har hänt, *SVT Nyheter*, 2015-03-15. <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/blekinge/fallet-yara-detta-har-hant> (Hämtad 2017-12-27).

Eriksson, Hedvig och Niang, Matilda, Englas mamma stämde staten - förlorade, *SVT Nyheter*, 2013-03-21. <https://www.svt.se/nyheter/i-dag-avgors-tvisten-mellan-englas-mamma-och-staten> (Hämtad 2018-01-04).

Essen, Ebba von, Här tar de ett sista farväl av sina kära, *Aftonbladet*, 1998-11-05. <http://www.aftonbladet.se/nyheter/9811/05/grav.html> (Hämtad 2018-01-01).

Forsberg, Anette, *Sorgens avtryck. Erfarenheter av medverkan som sörjande i journalistik om brott och olyckor*. Diss. Stockholms universitet, 2015.

Jacobson, Therese och Persson, Lotta, Leif GW Persson: Mordet på Engla hade kunnat undvikas, *Sveriges Radio P4 Gävleborg*, 2010-02-04. <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=99&artikel=3419852> (Hämtad 2017-10-27).

Janusredaktionen, 1177 är det nya namnet på Sjukvårdsrådgivningen, Janusinfo Stockholms läns landsting, 2009-02-02. <http://www.janusinfo.se/Nyheter/Nyhetslista/2009/1177-ar-det-nya-namnet-pa-Sjukvardsradgivningen/> (Hämtad 2017-12-18).

Johansson, Sofia, *Reading Tabloids. Tabloid Newspapers and Their Readers*, Huddinge: Södertörns högskola, 2007. <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:15698/FULLTEXT01.pdfmanuscript> (Hämtad 2017-12-10).

Jonsson, Lena, Lisa drömde om att upptäcka världen, *Skaraborgs Allehanda*, 2015-10-23. <https://sla.se/skovde/2015/06/24/lisa-dromde-om-att-upptacka> (Hämtad 2017-12-14).

Krisinformation.se, Göteborgsbranden 1998, *Krisinformation.se*, 2015-02-05. <https://www.krisinformation.se/handelser-och-storningar/1998/goteborgsbranden-1998> (Hämtad 2018-01-02)

Nylander, Lotta, Den mest dramatiska berättelsen tar störst utrymme i media, *forskning.se*, 2016-02-08. <https://www.forskning.se/2016/02/08/den-mest-dramatiska-berattelsen-tar-storst-utrymme-i-media/> (Hämtad 2017-12-12).

Nyman, Helena, Omstridd begravning i tv imorgon, *Arbetarbladet*, 2008-05-09. <http://www.arbetarbladet.se/gastrikland/sandviken/omstridd-begravning-i-tv-i-morgon> (Hämtad 2017-10-24).

Ronge, Johan, Komministern: "Djupt tragiskt att det handlar om mord", *Expressen*, 2015-07-06. <https://www.expressen.se/gt/komminitsern-djupt-tragiskt-att-det-handlar-om-mord/> (Hämtad 2017-12-08).

Shaftoe, Christopher Gimling och Håkansson, Axel, Mordet på Lisa Holm - detta har hänt, *SVT Nyheter*, 2017-08-24. <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vast/forsvunna-lisa-holm-detta-har-hant> (Hämtad 2017-12-28).

Sjölund, Jill, Offren lades ut helt öppet, *Aftonbladet*, 2008-05-05. <https://www.aftonbladet.se/nyheter/engla/article11404188.ab> (Hämtad 2017-12-28).

SVT Nyheter, Detta har hänt i Bobby-fallet, *SVT Nyheter*, 2006-06-09. <https://www.svt.se/nyheter/detta-har-hant-i-bobby-fallet> (Hämtad 2017-12-11).

SVT Nyheter, Bobby-fallet – Tio års fängelse för båda, *SVT Nyheter Småland*, 2006-06-09. <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/smaland/bobby-fallet-tio-ars-fangelse-for-bada> (Hämtad 2017-12-27).

Tagesson, Eric, Döms till livstid för Yara-mordet, *Aftonbladet*, 2015-05-19. <https://www.aftonbladet.se/nyheter/article20808936.ab> (Hämtad 2017-12-27).

Tidningarnas Telegrambyrå, Englas mamma förlorar mot staten, *Svenska Dagbladet*, 2013-03-22. <https://www.svd.se/englas-mamma-forlorar-mot-staten> (Hämtad 2017-12-11).

TV Kalla Fakta, Arbogammans pussel, *TV4 Kalla Fakta*, kl. 19.20, 2008-08-31.

TV4 Kalla fakta, Arbogamorden - detta har hänt, *TV4 Kalla fakta*, 2009-03-22. <http://www.tv4.se/kalla-fakta/artiklar/arbogamorden-detta-har-h%C3%A4nt-4fc3bc6704bf72228b00cbd6> (Hämtad 2017-12-27).

Wadbring, Ingela och Jaakkola, Maarit, Medieutbud 2017, *Myndigheten för press, radio och tv*, 2017. <http://www.mprt.se/documents/publikationer/medieutveckling/medieutbud/medieutveckling-2017-medieutbud.pdf> (Hämtad 2017-12-29).

Ölander, Micke, En sorgens dag när Yara, 8, begravs, *Kvällsposten*, 2014-06-05. <https://www.expressen.se/kvallsposten/en-sorgens-dag-nar-yara-8-begravs/> (Hämtad 2017-12-28).

Ölander, Micke, Pappan begravde Yara med sina egna händer, *Kvällsposten Expressen*, 2014-06-05. <https://www.expressen.se/kvallsposten/pappan-begravde-yara-med-sina-egna-hander/> (Hämtad 2017-11-08).